

لیلی دہنتہ سترگو لیدلی حال

لیکوال

محمد اچان بابا

Ketabton.com

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	:: لیلی دښته، سترگو لیدلی حال
لیکوال	:: محمدا جان یار
خپروونکی	:: د پښتونخوا د پوهنې دېره - پېښور
چاپ وړ	:: لومړی
چاپ نېټه	:: 1383 ل/2004 م
چاپ شمېر	:: 1000 ټوکه
کمپوزر	:: شفق

گرانو لوستونکيو !

زموږ د گران هېواد تېرې ناخوالې او ځينې ژوندۍ کيسگې راته ږد ږد گوري. باور وکړئ،
چېرې د ليکوالۍ پخوانه وم ورغلې. يوازې به مې شعرونه کله ناکله ليکل، خود کله نه چې دا
پېنځه ويشت کلنه غميزه پيل شوې ده، زه به دې ته اړ ايستې يم، چې د خپل هېواد او ولس د
پېښو خام انځور په کاغذ او باسېم.

د ليکوالۍ لوړ هنري انداز نه لري، خو صرف يوازې ستاسې نظر د ليلى دښتې ته اړوم.
کومې زياتې خبرې پکې نشته دى، د شمس الدين اکا د سترگو ليدلى حال دى.
ستاسې د وطن د ليلى په دښته کې.

محمد ا جان يار

کولن، جرمني

حاجي گل تازه له وطن نه راغلی و. سترې مشي مې ورسره وکړه، د کلي نور خلک هم د هغه سترې مشي ته راغلي وو. ماته يې په غوږ کې وويل: دا خلک چې ولاړل، بيا به درسره خبرې وکړم. وړاندې د کټ لنگې ته مې تکیه وکړه، ناستو کسانو خپلو کې ډېر څه سره ويل. ماته تمه پيدا شوه، زړه کې مې له ځان سره ويل: لکه چې حاجي گل نوې کيسې له ځان سره راوړي دي. چا راته د چای پيالې ونيوه او يو غږپ مې ترې وکړو. مخکې راغلي کسان وار په وار پسې وتل، ترڅو چې ټول ولاړل. هغه له دروازې نه په منډه راستون شو، په دوه گامه زما خواته راوړسېد، لومړی مې ترې پوښتنې د هغه د کورنۍ د غړو وکړه. خوله يې ونيوه، د روغ ناروغ سم ځواب يې رانه کړ. ما وې: څنگه غږه کنده شوې خبره کوه، هو رښتيا تا ويلې دا خلک ولاړ شي بيا به درته يو څه خبرې وکړم. هغه څه خبرې دي؟

هغه لومړی سوړ اسوبلی ويوست، لږ غلی شو بيا يې داسې وويل: د ويلو کيسې نه دي. زه خواته ورنزدې شوم، ما وې اوس به بيا څوک راشي، هله ماته کيسه کوه. ويلې قسم دې ماته چې چا دغه کيسه کوله، د سروينستان مې نېغ ودرېدل ده وي. جلال اباد کې دا يوه اوونۍ مخکې زموږ د يوه خپلوان دوکان مخې ته د سپينې ږيرې يو سړی چوپ ناست و. زه په ډېر ادب سره د هغه خواته ورنزدې شوم، ما وې کاکا جانې د کوم ځای يې؟

هغه يو لاس په امسا ايښی و، ويلې بچيه زه د مومندرې يم، خو په مزار شريف کې مې مخکې او کور شته دی. د سپين ږيرې زړه ډک و، سم راته راگويا نه شو. زه ورنزدې شوم، ورته ومې ويل: کاکا جانې که تکليف درته نه وي، ټوله کيسه راته وکړه. ده ويلې وړوکی وم، مور مې پخوا له ځان سره بيولې وم، پلار مې څو کاله پخوا ترکستان ته تللی و، زه او مور مې پسې وروسته ولاړه.

وزير محمد گل خان مومند دې خدای وېښي، ډېر پښتانه يې قطعن زمين، مزار شريف، کندز، بغلان او پلخمرې ته انتقال کړي وو. شېرخان ناشر، نازکميز دوی کندز اباد کړی و، هغوی هم پښتانه وړانته انتقال کړي وو. شاپې مخکې ابادې شوې وې، پلار مې دې الله په جنت کړي، ويل به يې لومړی دا ټول کندز شاپ او ځنگل زار و. د وخت په تېرېدو سره ورته خلک راتلل او شاپې مخکې يې ابادولې. تاجکو، ازبکو او لږه کيو ترکمنو هم پکې ځای پر ځای کلي ودان کړل. لارې او سړکونه ويستل شول، د خلکو تگ راتگ زيات شو.

بچی مور مې راته ويلې ايله د دري کالو به وې، چې د (لته بند) په لاره په يوه زوړ واگون ګاډي کې پلخمرې ته په دوه شپو او دوه ورځو کې ورسېدو او دا يې هم ويل، چې په زياته لاره باندې مې په خړه وړې وې. د هغې وخت سرکونه خود نن په شان نه وو، دلته بند او د واب ميخ زرین لارې خو په غرونو کې په کړپو او ګرنگونو کې تللې وې. په زياتو ځايونو کې به خلک له موټر نه کوزېدل او پخپلو پښو به تلل. په څو شپو ورځو کې به قطغن ته واوښتل. په دغو مخکو کې تګ راتګ ځکه سخت و، چې شرمخانو او لېوانو به خلک داړل. د خلکو تګ راتګ ډله ييز و، څو تنه به سره يو ځای کېدل بيا به له يوې سيمې نه بلې سيمې ته تلل. وروسته بيا يو نيم ګاډی (موټر) پيدا شو. سرکونه ووهل شول، د خلکو لېږدېدنه لږه اسانه شوه. بچی زما لږ لږ يادېږي، چې لومړی موږ په پلخمرې کې اوسېدلو. زه چې کله رابوتکی شوم، په ښو بدو وپوهېدم، پلار مې په حق ورسېد. هغه مې مومند درې ته راوړ، څه موده پس مې مور مړه شوه، هغه مې هم خپلې هديرې ته راوړه. څه پيسې مې چې درلودې، د مور و پلار په مړينه کې ولگېدې. زه له يوه ورور او دوه خوښو سره پاتې شوم. له بغلان نه مو کنډز ته د تلونيت وکړ. پخپلو پښو تر کنډوزه ولاړو. په دوه ورځو کې تر کنډوزه ورسېدو. موږ په کنډوز کې پوره يو کال تېر کړ. د خلکو سره به مې د ښارو مخکو په ابادولو کې کار کاوه. هغوی به غله دانه راکوله، يو کال وروسته بيا مزار شريف ته کډه شوو. د مني شپې ورځې وې، هوا مخ په يخېدو وه، هلته مو يو ځای او بل ځای شپې ورځې تېرولې، ترڅو چې يوه وطندار له ځان سره شولگرې ته بوتلو او هلته مو واړول. په دغه وخت کې مې ورور زلموتی شوی و، خو بندې مې لا وړې وې.

څو کاله مې له يوه ارباب سره کار کاوه. ورور مې هم راسره په کار کې بوخت و. هلته د ناقلينو لوی کلی اباد شوی و. شاوخوا نورد پښتنو کلي اباد شوي وو. هر چا ځانته مخکه اخيستې وه، باغونه جوړ شوي وو، هره خوا ښه شنه ښکارېده. په درې کالو کې مې يو څه پيسې پيدا کړې، مخکه مې واخيستله، ما هم ځانته کلا جوړه کړه. د کلا مخې ته مې باغ او باغچه جوړه کړه. ځانته مې واده وکړ. ورور ته مې هم کوژده وکړه. لږه موده پس مې څو استحقاقه ځمکه نوره واخيستله پوره غله دانه به کېدله مالداري مې ډېره وه.

په دې وخت کې يې رانه اوبه وغوښتې ويلې: بچیه که تکليف کېږي نه، يو کتوری اوبه خوراکه.

ما ورته یو جام اوبه راوړې، هغه په یوه ساه اوبه وڅښلې. جام مې ترې ونیوه، ما وې
کاكا جانہ ستا نوم څه دی؟
ده ویل خاورې شمس الدین.
ښه کاكا کیسه کوه.

ویلې: خدای ښه مالداري او زمینداري راکړه. ورور ته مې داسې واده وکړ، چې دوه
شپې او ورځې مجلسونه کېدل، خو بڼدې مې هم واده شوې، الله راباندې ښې شپې ورځې
راوستې. هغه لږ غلی شو، بیا یې وویل خاوس! زر زړیې سترگې وریولې، په ږیره یې
لاس تېر کړ، په دغه حالت یې زما شک پیدا شو، ما وې کاكا جانہ ولې؟ اوس څنگه؟
هغه بیا خپل سرواړه راواړاوه، وې ویل بچیه ورک یې کړه، په اوس خبرو کې څه خوند
نشته دی.

په دې وخت کې دوکاندار یوه پیاله چای ورته راوړ، ما ورته د چایو پیاله ورکړه، هن
کاكا جانہ دا چای وڅښه، خاوصلي کیسه به راته خامخا کوي.
هغه دوه درې گوټه له پیالې نه وکړل، خپل څادر یې د کوناتي نه لاندې کړو، وې ویل:
په اوسنیو کیسو کې ټولې بدبختیګانې دي، ښه څه پکې نشته، په غېر له بدو پېښو
نه غوږ ونیسه اوس به درته یوازې خپله کیسه او دسترگو لیدلی حال ووايم.
زما درته غوږ دی کاكا جانہ، کیسه کوه.

بچیه بلا دې واخلم رښتیا ده، چې د ظاهر شاه باچاهي ډېره ښه وه، ارامه ارامې وه، هر
چا ښه هوسا ژوند درلود، دا خبرې نه وې، له داود خانۍ نه نیولې ان تر ننه پورې یوه ورځ
له بلې نه بدتره ده، جګړې دي، مرګونه دي، د کلیو او ښارونو وړانول دي، دا څه بد حال
دی. موږ څو له پلار نیکه نه مسلمانان یوو، په هماغه پخواني اسلام باندې مو ښه ټینګه
عقیده ده. اوس خو هر څه بدل شول، د طالبانو په وخت کې خو بیخي بل ډول کارونه
وشول، ږیره لنډه ده، ږیره اوږده کړه. د اسلام دین یې په ږیره پورې غوټه کړو. اخر یې
داسې کانې وکړې، چې د افغانانو تاریخ او فرهنگ یې په سین لاهو کړو د ټولې دنیا پام
یې ځانته راواړاوه، نتیجه یې دا شوه، چې امریکا او انګرېزان یې راوخوځول او زموږ
ملک یې پرې ونیو. په دې وخت کې یې شاوخوا پام وکړ، وې ویل: له ډاره څه نشو ویلی،
زړونه مو له سړو وینو نه ډک دي. اصلي خبرې ته راځم.

درې مياشتې مخکې موږ د بلخ په شولگره کې وو، حالات ورځ په ورځ راباندې خرابېدل. جگړه له يوې ورځې بلې ته ښه تودېدل. امريکايان او انگرېزان چې کله مزار شريف ته راوړسېدل، په طالبانو يې سور او رابښکته کړ. شمالي ټولواله د دوستم ملېشې د امريکايي قواوو سره يوځای په طالبانو لاس پورې کړ، ښاريې لوتې لوتې کړو، ويل کېدل چې امريکايان به پنجاه و دو د طالبانو په مرکزونو راغورزو. دغه ظالم شى چې يې استعمال کړو، د طالبانو پيرمې وشلېدې. يره ته باور وکړه که دغه شى يې نه وای استعمال کړى، د طالبانو ماتې گرانه وه. مرگونه او جنگونه کليو ته راوغزېدل، د گلیم جم او رباني ټوپک والا په کليو راوختل، د پښتنو هر کلى به يې امريکايي فوځونو ته په گوته کاوه، ورته ويلې به يې چې دا ټول طالبان دي. هغوى به هوايي بمونه پرې راغورزول، د کليو بې گناه خلک، ښځې، ماشومان او بوډاگان به يې قتل کړل. د پښتنو په کليو کې څوک ژوندي نه دي پاتې.

يوه ورځ مې خپل اس زين کړو، د يوه خپلوان پوښتنې ته تلم خپلوان څوک و، خو هغه زما زوم و. ډېر سخت ټپي شوى و، ما وى چې پوښتنه يې وکړم. په سره ډزه کې له کوره ووتلم، د هغه کور په بالا حصار کې و. کله چې زه هلته ورورسېدم، د بالا حصار په کلا سخته جگړه روانه وه. زه په چالاکی سره د زوم کور ته ورسېدم. د هغوى له کلا نه تور سړې راووتې، پام مې ورته کاوه ټولو ژړل. زه له اس نه کوز شوم، زر زور غلم. په دروازه کې مې لور مخې ته راغله، وارخطا له ژړا نه يې سترگې سړې اړولې وې، هغې سمدستي زما خواته رامنډه کړه او چيغې يې جوړې کړې، په غېږ کې مې ونيوله، ما وى څه خبره ده؟

ويل خبره له خبرې نه وتلې ده، بهادر خان يې نن ښخ کړ، بچي مې حېران پاتې شول. ما وې دا څه وای. په وارخطايي سره دننه کلا ته ننوتلو، کتل مې چې کلا کې څو تنه سړي او ښځې سره ناستې دي، يو ملا هم په هوجره کې ناست دى، څوک چې نوي راځي، هغه يو د قران مجيد سورت وايي او دوعا کوي.

په هوجره کې کښېناستم، څوک تلل او څوک به راتلل. په کلا کې ګڼه ګڼه زیاته وه. یوه سپین ږيري په جګ اواز وویل: وروڼو راځئ، چې اوس نورو شهیدانو ته ورشو. ټول خلک پاڅېدل، له یوه سړي نه مې پوښتنه وکړه، ما وې وروڼه نور هم څوک مړه دي؟ هغه ووي چې په بالا حصار کې او نورو کلیو کې بې شمګره خلک بې وژلي دي. دننه په بالا حصار کې مړي پراته دي، لا جګړه روانه ده، امریکایي او انگلیسي قواوو د طالبانو بېخ ویستلی دی. طالبان خوڅه کوې، د کلیو بې ګناه پښتانه یې ټول قتل کړل. دا خلک د کلي نورو مړو ته ورځي. ما وې وروڼه زه به هم درسره ولاړ شم. هغه وې ولې نه راځه، چې څو. هغه رانه زر پوښتنه وکړه، ویلي: وروڼه ته د کوم ځای یې؟ زه د شولګرې د لوی کلي یم. د اختر محمد د زوی بهادر خان پوښتنې ته راغلی وم، له بده مرغه چې په مړي یې راواوښتم. مونږ لا په خبرو کې وو، چې مخامخ په یوه کوڅه وروان وو.

تلو تلو وړاندې یو جومات مخې ته راغی. ډېر خلک پکې راټول شوي وو، چا اود سونه کول، څوک په لمانځه ولاړ وو. موږ هم زر زراود سونه تازه کړل، جومات ته ورننوتلو. د ماسپښین جمعه ودرېده، په پای کې ملا صاحب دوعا وکړه. ملا دا هم وویل: لاس پورته کړئ، چې الله تعالی له موږه دا شر پورته کړي. شهیدان دې خدای وبښي، هر څوک چې زموږه خاورې ته، زموږ خلکو ته په بدو سترګو ګوري، خدای دې پخپله خدایي سره واخلي. په اخر د دوعا کې ملا امام وویل: وروڼو د شهیدانو لیدو ته به ټول ورشو، وخت کم دی، چې د ښځېدو وخت یې رارسېدلی دی. ملا مخکې شو او نور خلک ورپسې شول، د جومات ترڅنګه یوه کور کې درې تنه شهیدان شوي وو. لومړی د هغوی لیدو ته ورغلو، دوعا مو ورته وکړه. د بیا د کلي په یوه وړاندې کوڅه کې شپږ تنه شهیدان شوي وو. د یو تن صورت روغ و، مګر نور پېنځه تنه بیخي چنېدلي وو. له پېژندګلوی نه وتلي وو. خلکو خپلو کې سره غلي غلي ویل: هغه نور مړي لا د دېنه هم زیات خراب شوي دي. ما له یوه نه پوښتنه وکړه: انډیواله نور مړي هم شوي دي؟

هغه راته په ډډه وکاته، ته لا نه یې خبر؟ ما وی نه نه وروڼه زه د بل ځای نه راغلی یم. سړي راته د کلي کوز سر کوڅې ته ګوته ونيوه، ویل: هغه لوړ چنار وینې؟ ما وې هو. د هغې چنار څنګ ته یوه ژوره سیمه کې یو کلی دی درویشته تنه پکې قتل شوي دي. ددغومره مړو ښځېدل څومره ګران کار دی. بیا مې بله پوښتنه و نه کړه، پوه شومه چې پښتانه یې تباہ کړل.

د کلیو ټول مړي ان تر مابنېامه د تورتم لگېدو پورې ښخ شول. زه ناوخته د لور کور ته وخوژېدم، تورتم لگېدلی و، چې د هغوی کلاته ورسېدم. په دروازه کې خواته هلکان ولاړ وو، چې یو تن پکې زما لمسی و. هغه دننه ننوېستم. هوجره کې خبرې اورېدل کېدې. سرمې وردننه کړ، چې کتل مې خپلوان خواته سره ناست وو. ټول پخپل ځای ودرېدل، ما ورته د مړو د ښخېدو کیسه تېره کړه. هغوی وویل: موږ هم دا دی اوس ترې راغلو. ښه شو ټول مړي خاورو ته وسپارل شول. اختر محمد چې د 65 کالو سړی و. هغه هم لږه شېبه پس رانتوت. یو بل خپلوان ورته ډوډۍ راوړه. په هوجره کې ناست کسان ډوډۍ ته کښېناستل. له چای او ډوډۍ نه وروسته ځینې کسان کورونو ته ولاړل، یوازې اختر محمد او واړه یې پاتې شول. تر نیمې شپې پورې مې هغوی ته تسلي او ډاډ ورکاوه. شپه مې ورسره سبا کړه، سهار وختي مې آس زین کړو او له هغوی نه مې رخصت راواخیست او د کور په لور مې آس قمچین کړ.

مابنېام تېر خپل کلي ته ورسېدم. څنگه چې د لوی لارې نه د کلي په لومړۍ کوڅه کې مې آس ورو کړ او په کوڅه باندې مخامخ روان شوم. لایوه ټوټه مزل مې نه و کړی، چې وړاندې د کوڅې په منځ کې د خلکو گڼه گڼه وه، تورتم و د ځینو کسانو سره لایتینونه و. د کوڅې بل اړخ ته روان و. په یوه سړي مې غږ وکړ: وروره ودرېږه، یوه پوښتنه درنه کوم. هغه پښه نیولې شو، ودرېد. زه خواته ورنزدې شوم. وروره څه خبره ده، په دغه کوڅه کې ډېر خلک روان دي؟

ولې ته خبر نه یې؟

نه نه زه خبر نه یم، خیر خودی؟ خیر چېرته دی، د ملک کاکا دوه زامن یې یې د شولگرې په دوکانونو کې وژلي دي.

له آسه کوز شوم، سمدستي مې زړه درزا پیل کړه.

وروره د کوم ملک، ددې کلي خو یو ملک دی نو!

ملک افسر خان نه پېژنې؟

دا څنگه؟ دا کله؟ په مغزو کې مې کړنگ وشو. هغه زما تره یادوې؟

راځه نورې خبرې پرېږده، خو سیداجان او میراجان یې نن ماسپښین دواړه وژلي دي،

سبا ته یې ښخوي.

نور نو په ځان پوه نه شوم، سمدستي مي ځان ور ورساوه. آس مي په دېره کې وټاړه او زه د کلا دروازې ته ور روان شوم. دومره وار خطا وم، چې دوه ځلې د کلي دروازه کې را خطا شوم. پښې مي اړ و پر شوې، نزدې رالو پيدلې وم. په دروازه کې ورننوتلم، د ښځو ژړا او ويرونه مي مي غوږ ته راوړسېدل. د کلا په دالان کې خلک را جمع وو. پام چې مي وکړ، وړاندې برنډه کې دوه جنازې پر تې وې. ښځې ترې شاوخوا ناستې وې. ټولوزه وليدم، چې ور روان وم. زما په ليدو د ژړا غږونه يو انگور جوړ شو. وار خطا وار خطا مي ځان ور ورساوه.

د دواړو جنازو د شهيدانو د کتونو په بازوگانو مي لاسونه کېښودل او ور پرېوتم. بيا مي ځان ونه پېژانده، تر دېره وخته پوره په کلا کې د ساندو او ويرونو چيغې پورته کېدلې. کاکا مي را غاړې وټ، سلگو نيولې و. هر چا په زوره زوره ژړل. لږ لږ په ځان پوه شومه، د کت بازو ته چا کېښولم، زړه مي را ټينگ کړو، او ښکې مي پاکې کړې، ايله دومره مي له خولي ووتل: دا څنگه چل شوی دی؟

کاکا مي په ژرغوني غږ وويل: بچيه دا يې ماسپښين د شولگرې په دوکانونو کې وژلي دي. د کلي نور کسان يې هم وژلي دي. په دې وخت کې له بيرون څخه يو تن راغی، داسې يې وويل: هديرې ته يې مړي راوړي دي، خلک په هديره کې راټول شوي دي، ناوخته دی دا مړي رااخلئ. خلک له دواړو جنازونو نه تاوشول، ښځو او نرو د کور لوی وړو ویر جوړ کړو. جنازې پورته شوې، د کلا تر دروازې پورې ترڅو چې جنازې وتلې، ويرونو کلا لږ زوله. په بېره سره جنازې له کلا نه ووتلې. د کلا په دروازه کې ښځې او ماشومان ودرېدل. د سيداجان او ميراجان مېرمنو خپل وينښتان شکول او چيغې يې وهلې، ترڅو چې دواړه جنازې يې له سترگو پناه شوې. جنازې په منډه منډه خلکو هديرې ته ورسولې. د هديرې په څنگ کې لوی ميدان و، نورې جنازې هم پکې ايښې وې.

د خدای مخلوق راغونډ شوی و، سپین ږيري، تور ږيري، واړه ځوانان ټول د شاوخوا کلیونه راغلي وو. د هديرې په وړاندې گوت کې ځای پر ځای تور سړي هم ښکارېدې. عمومي جنازه وشوه، یوه د سپینو جامو ملاد خلکو مخې ته ولاړو، وعظ یې کاوه. د وعظ په پای کې یې داسې وویل: وروڼو لاس پورته کړئ، الله ته سوال زاری وکړئ، ترڅو زموږ په وطن کې جگړه بنده شي. هر چا زموږ په وطن وران کړو، اخر امریکا راپسې راغله. زموږ په خوار اولس یې خپلې وسلې ازموینه کړې. اوس پرې وارد امریکایانو او انگریزانو دی. کلي او ښارونه یې چې څه پاتې وو، دوی په بمونو او راکتونو وويشتل. په دې لوت شوي او تالا شوي ملک کې نور څه پاتې دي، چې دوی له موږه څه غواړي. خدایه څوک چې په موږه ظلم او ناروا کوي، له مخه یې تباہ کړې. په دې وخت کې یوه تور ږيري سړي د ملا صاحب په غوږ کې یو څه وویل، ملا نورې خبرې د امریکا په باب ونه کړې، خوله یې ونیوله. یو حدیث یې تېر کړ، نورې خبرې یې په نیولي غږ وکړې. د شهیدانو جنازه وشوه، خلکو مړي پورته کړل او هديرې ته یې هر مړی خپل خپل قبر ته یووړ. مړي ښخېدل او د قبرونو په سر ملایانو په جگ اواز د خدای کلام آوازه. هر ملاد زړه له اخلاصه مسئلې کولې. چا خاورې ده مولې او په قبر یې شیندلې. ځینو له ځانه سره پټ پټ د شونډو په سر کلیمې ویلې. چا د مړو د قبرونو له پاسه خادرې نیولې وې. د قبرونو ترڅنګه وړاندې د شهیدانو خپلوانې، تور سړي ښځې یو تر بله نزدې ناستې وې. د هرې ښځې پرمخ او ښکې روانې وې. د یوه قبر څنګ ته د ښځو د ډلې په منځ کې یوه ښځه نورو ښځو له لاسه نیولې وه، خو هغې ښځې چیغې او نارې وهلې. همدا یې ویل: خدایه په دوستم او امریکا تند راوارتوې! زما بچي یتیمان شول، الله کور مې وران شو، خدایه ته خود ظالمانو کور وران کړې. همدا یې ویل او ستونی یې بند شو، اواز یې په تپه ناست و، بې خودي پرې راغله نورو ښځو په غږ کې ونیوله او پرې راټولې شوې، هديره کې بده ورغ جوړه وه، ژړا او چیغې وې.

په هديره کې د ټولو خلکو شونډې وچې وې، له خلو نه يې اسويلي باد بدل. مړي بنځ شول، دوعا وشوه. وروسته بيا د هديرې په سپين ميدان کې خلک ودرېدل او اخري دوعا او فاتحه وشوه. خلک له هديرې نه هرې خواته روان شول. په ټولو کليو کې يو شان خپگان و، د شپې له خوا د بالاحصار په کلا توده جگړه روانه وه. ډېر طالبان دننه په کلا کې بند پاتې وو او مقابلې يې کوله. تسلمېدو ته يې غاړه نه ايښوده. له شمالي ټلوالې او امريکايانو سره په سخته جگړه اخته وو. له دواړو خواو نه مړي زخميان کېدل. ځينې مړي زخميان به کليو ته راچلېدل، په بالاحصار څو ورځې جگړه کېدل. امريکايي عسکر له بالاحصار نه راتاو شوي وو، د ټانکونو او هوايي الوتکو غمبها ټول مزار شريف لږز او. سبا ته وختي په کليو کې احوال ولگېد، وويل شول چې بالاحصار يې ونيو، طالبان يې تسليم کړل او ويې وژل.

او دا هم ويل کېدل، چې د طالبانو سره پاکستاني جنگيالي هم وو. مازديگر لمر په غرغره و، يو زخمي يې په آس اچولې کلي ته راوړ. د زخمي په خوله کې ايله بېله ساه وه، نور ختم و. يو زلمی چې ددغې کلي دا زخمي چې پي راوړ، خلک ترې راتاو شول او پوښتنه يې ترې کوله لومړی هغه هېڅ نه ويل، خو چې د کلي خلکو ډېر ټينگ کړ، پخپلو وچو شونډو يې ژبه وگرځوله سترگې يې راووستلې، داسې يې وويل:

وروره د ځانونو غم کوئ، والله که مو ژوندي پرېږدي. د امريکايانو سره يوځای دوستميان او ټلواله يوځای په طالبانو پسې گرځي، چې نوم پښتون مخې ته ورځي، ژوندی يې نه پرېږدي.

زموږ خوا ته ښه رانژدې شو، په کراره يې موږ ته داسې وويل: فکر مو اوسه په دې وخت کې يوځای ډله ډله مه درېږئ، همدا نن غرمه زه خبر شوم، چې له کليو نه پښتانه په يوه بهانه او بله بهانه بيایي، پام کوئ فکر مو اوسه ښه به دا وي، چې پخپلو کورونو کې ونه اوسېږئ، ځانونه غېب کړئ.

د سړي په خبره مونږ د جومات چنې ته ولاړ کسان حېران پاتې شوو. خپلو کې مو سره وويل: درځئ چې اوس کورونو ته لاړ شو. سبا به په حالاتو ځانونه پوهوو.

شپه د کلیو خلکو باندې په وېره او ډار تېره شوه. سهار شو، ما ځان لږ وختي د جومات مخې ته ورساوه. کتل مې چې په وستل کې درې څلور تنه کلیوال ناست دي سره غږېږي. زه د هغوی خوا ته نژدې ورغلم، سلام مې وچاوه ورسره کښېناستم. هغوی د حالاتو په باب سره خبرې اترې کولې. وړاندې په کڅ کې په نرۍ لاره یو سړی په آس سور راروان دی. موږ ټول د هغه په تماشه شوو. موږ پوهېدو چې دغه سړی خامخا د کلي دی، کوم نوی احوال به یې راوړی وي. موږ لا په دې سوچ کې وو چې هغه زمونږ نه وړاندې د کلي په لویه دروازه راننوت. د وستل تر مخه په لاره راروان و. کله چې موږ ته راوړسېد، له آس نه کوز شو. موږ ټولو هغه وپېژانده چې هغه د کلي یو سړی و، زوی یې په بالا حصار کې له طالبانو سره عسکر و. هغه خپل آس ودراره او زمونږ خوا ته راغی. سلام یې وچاوه، موږ ورته ستړي مشي وویلې. زمونږ له ډلې نه یو تن ډېر بې واره و. دستي یې ترې د هغه د زوی پوښتنه وکړه. ویلې لومړی دا ووايه چې زوی دې ژوندی دی که نه؟

هغه چې رنگ یې زېر آلتی و، شونډې یې وچې وې، خپله ژبه یې په وچو شونډو وگرځوله، ویلې نه؟ ډېرې پوښتنې مې له یو بل نه وکړې، مگر هېچا راته څه معلومات رانکړ. بېګا مازدیګر ټول بالا حصار تسلیم شوی دی، کومو کسانو چې مقاومت کاوه، هغوی یې نیولي دي، زیات پکې مړه دي.

ما وی وروړه ته خو پوره کیسه وکړه، څنگه چل شوی دی؟

هغه د بالا حصار پلو مخ وړاوه، ویې ویل: وروړه د محشور څ تېره شوې ده. پرون په بالا حصار الوتکو بمبارۍ کولې او لاندې توپونو او ټانکونو په بالا حصار اور بل کړی و. د ماسپښین نه وروسته جګړه ودرېده. په بالا حصار د دوستم او رباني دوی عسکر وروختل. خارجي قواوې هم د بالا حصار په شاوخوا کې وې. دومره مخلوق مړ شوي دي، چې په زرګونو طالبان وژل شوي دي. حېران دې ته یم چې په مړو به څه کوي، ځکه چې هغه خود ښخولو نه دي او نه څوک شته دی، چې دومره قبرونه اوباسي، خو خلکو سره خپلو کې ویلې چې مړي په بیلدوزرو ښخوي. کندي ورته اوباسي او مړي ورته ورګوزاروي. ډله ییزو قبرو کې یې وراچوي، ژوندي چې څوک پاتې دي، هغوی زندان ته بیايي.

په ټولو کليو کې پښتانه رانيسي او له کوره يې باسي، له ځان سره يې بيایي. دومره خلک يې نيولي دي، چې د پېنځه شپږ زرو نه خامخا زيات دي. دا خو ټول طالبان نه دي، خو چېرته چې يې پښتانه پيدا کړي دي، نيولي يې دي. زه په همدې خاطر نن دلته راغلی يم، چې دا پاتې پښتانه خبر کړم، چې د ځان غم وځوري، که نه نو خبره خرابه ده، هو خرابه ده!

دوعا وشوه، له جومات نه خلک خواره شول او خپلو کورونو ته لاړل. زه هم خپل کور ته راغلم. د ماښام له ډوډۍ نه وروسته په دې شپه تر ډېره کښېناستم. ماشومان او مېرمن مې ويده شول، زه هم پخپل کت کې پرېوتم. ما لا ډډه نه وه لگولې چې د کلي سپو غيا جوړه کړه. غوږ مې چې ونيوه، د کلي په هره کوڅه کې د سپو غيا زياتېده. زه له کټه راجگ شوم او د کور برنډې ته راووتم. د کلي شاوخوا ته مې پام وکړ، سپو همغه شان غپلې. د کلي د کڅ سرته په سرک کې موټرې د کلي په لور راروانې وې. سرک زمونږ د کلي ترڅنگه تېر شوی و، ما ښه ورته ځان ځير کړ. ما وی چې دا به د دوستم دوی عسکرو وي، چېرته به ځي. د موټرو څراغونه به کله گل شول او کله به ولگېدل. سرک خو بې له هغې کندی کندی و، ما فکر کاوه، چې دا موټرې په لوړو ژورو کې خبرې او کوزېږي، ځکه يې سترگې نه معلومېږي. خو هغه د دوی خپل مانور و. ما هېڅ فکر نه کاوه، چې گنې دوی به کلي ته راځي او خلک به له کورونو نه وباسي. موټرې راروانې وې او سپو هم ډېر غپل.

زه لاړم بېرته مې ډډه واچوله، نسوار مې لا خوله کې دي، ښه پوره وخت په سوچ کې لاړم. يوه شېبه وروسته مې شور او غرپا تر غوږ شوه. بيا مې سر له کرکۍ رابهر کړ، لاندې کوڅه کې هرې دروازې ته وسله وال سړي ولاړ دي، د کلي منځ ته مې چې سترگې واړولې، شور او غالمغال دی. د مازديگر د بوډا سپين ږيري خبره مې نېغه زړه ته ودرېده. تر مازديگر ناوخته د جومات په شاوخوا کې د کلي خلک خپلو کې سره جرگه جرگه کېدل، همدا يې ويل چې څه چاره ولټوو. اوس خو خبره زمونږ سرته راغلې ده. ښځې او کورونه خو نشو پرښودلی. هرڅه چې راباندې کېږي، کېږي به! مرگ مو قبول دی، خو دا شرم نشو قبلولی.

په تاريخ کې به مو بچو ته پېغور پاتې شي. تر ناوخته همدا فيصله وشوه، چې په همدې خپل کلي کور کې به ناست يو مرگ وي او که درد، همدلته به يې تېروو. هلته وړاندې د جومات په برنده يو زور بودا سپين ږيری ناست و، خپلې تسبيحې يې اړولې. خلکو ته يې مخ راواړاوه، ويې ويل: هلکانو پام کوئ دا ترکمن او ازبکان مونه پرېږدي، موقع ورته په لاس ورغلي ده، په هر سبب چې وي دا ځل پښتانه بې مرگه نه پرېږدي. تاسې خپل اتفاق او بيا لارې گودري گورئ. اگر چې پښتانه بې اتفاقه قوم دی، دا ټولې نادودې يې پخپله په ځان راوستي دي، که دوی لږ په اتفاق وای، مشر او کشر يې معلوم وای، د بل په دسيسو نه غولېدای، داسې حالت به پرې ولې راتلای؟.

اوس پخپلو کې سره يو شئ، يوه خبره غوټه کړئ او بيا پرې عمل وکړئ که نه نو دا ځل بيخي دل کېږئ. د بودا خبره چې خلاصېده، ملا د مابښام اذان وکړ. خلک په جمعه ودرېدل، د لمانځه په پای کې ملا امام دوعا وکړه او د دوعا په اخر کې يې وويل: وروڼو لاس پورته کړئ، چې الله پاک سوله راوړي، زموږ د مسلمانانو خوددې زورور ظالم سره زور نه رسېږي، خدای دې پخپله خدایي سره مسلمانانو ته بری ورکړي. دا ځل پښتانه بې مرگه نه پرېږدي.

زه له په دې فکر او سوچ کې وم، چې د کلا دروازه وټکول شوه. مېرمن مې راجگه شوه، ويلې سړيه پاڅه دروازه ټکېږي. زه له کټ نه پاڅېدم، ښځې ته مې وويل: تاسې مه وارخطا کېږئ، کېدای شي د کلي څوک وي او ماسره يې څه کار وي. زه رابښکته شومو شاته مې مېرمن هم راپسگې جوخته راروانه وه. د کلا دروازه مې خلاصه کړه، کتل مې چې شپږ تنه ټوپک والا ولاړ دي. مېرمن مې چې دوی وليدل، په چيغو بې لاس پورې کړ. دغسې چيغې د کلي په هر کور او کوڅه کې اورېدل کېدې، سړو وويل: خوارجان گريه نه کن، شوهرت زود پس می آيد!.

ما يوازې خپلې ښځې ته همدومره وويل: دروازه کلکه کړه، زه بېرته راکم! زه دوی له ځان سره روان کړم. دوی راته يوازې دا وويل، چې د کلي ټول خلک يې غوښتي دي، په زړه کې دې بل څه تېر نشي. ماته د بودا خبره بيا نېغه مخې ته ودرېده. روان بې کړم، د کلي د هرې کوڅې نه بې خلک راوېستلي وو او د سړک په خوا روان وو. موږ هم سړک ته ورسېدو. په سړک ډېرې موټرې ولاړې وې، د کلي ټول خلک يې سړک ته راوستل، يوازې د وسله والو نه يو چا غږ وکړ، وې ويل: "برادران شما را قوماندان صاحب خواسته چيزی گپ ميزند، ديگر هيچ گپ نيست".

نور يې هېڅ ونه ويل. د كلي ټول خلک يې په موټرو کې کښېنول او د مزار شريف
بلا حصار په لور يې حرکت وکړ.

موټرې خو څه عسکري وې او څه چکلي لارې وې. ټول کلی په ژړا او چيغو پاتې شو،
سپو هم اغه شان غيلې چې موټرو حرکت وکړ. په هر موټر کې وسله وال د كلي د خلکو
سره کښېناستل، د بلا حصار په لوري موټرو حرکت پيل کړ.

زه يې هم يو موټر ته وڅېژولم، په هر موټر کې د كلي خلکو يو تر بله سره پېژندل. زموږ
سره په موټر کې هم ټول بلدي کسان ناست وو، توره شپه وه، تور تم کې يو بل سره نه
ليدل، مگر يو بل سره به چې خبرې وکړې، په موټر کې ناستو کسانو به هغوی اوچت
و پېژندل. لږه شېبه چې موټرو لار ووهله، خلک زموږ په موټر کې غلي ناست وو. ناڅاپه د
موټر له يوه ځاي يوه تن داسې وويل: د طالبانو دې خداى کور وران کړي، د هېچا بې نه
منله، ټول پښتانه يې پرې قتل کړل. خپله خو قرانگو که به د اسلام او پښتونوالي نښه
ورکې وه، خوشې ټولې دنيا ته يې پښتون سپک سپاند کړ. گورئ په دا نيمه شپه ټول
کلی يې له خلکو خالي کړ. اى وروڼو په دې بڼه پوه شئ، چې موږ او تاسې مرگ ته بيايي.
په موټر کې ناست کسان ټول پوه شول، چې دا خود كلي (ميراب) صاحب دين اکا دی. په
دې وخت کې يو تن ټوپک والا پرې گراغوته شو، په کونداغ يې وواهه. صاحب دين اکا
يو اخ وکړ. په موټر کې ناستو کسانو ټولو په يو اواز ټوپک والا ته ويل: مه چې د كلي
ميراب ونه وهې، دى خو طالبان يادوي، تاسې يې خونه ياد کړي. دا خود ټول كلي
خدمتگار غريب سړى دى، ولې دې په کونداغ وواهه، دومره د پښتنو ټکولو ته ترې
ياست؟

ټوپک والا په قهر او غضب وويل: گپ نزن، شما طالبای بى فرهنگ وحشى!
ټولو په موټر کې ناستو کسانو ورته وويل: خوله دې سمه خوزوه، ردې بدې مه وايه!
يو تن کليوال وويل: وروڼو ده سره ځان مه سموئ، پرېږدئ چې چېرې مو وړي، نورې
خبرې به هلته د دوى مشرانو سره وکړو. هغه بيا وويل: "والله اگر به گپ زدن ات بماند".

د هغه له دغې خبرې سره ټول چوپ او غلي کښېناستل. موټر روان و، ډېره لاره يې
ووهله. ترڅو چې د مزار شريف بلا حصار ته ورورسېدو. موټرې ودرېدې، شپه هم په وتو
وه، چرگانو اذانونه کول، چې مونږ د بلا حصار دروازي ته مخامخ په سړک ودرېدو.

یوه شېبه په موټرو کې ناست وو، له موټره مې چگې پام کاوه، د بالاحصار مخې او شاوخوا دومره ډېرې موټرې او خلک لیدل کېدل، چې هېڅ په شمېر کې نشوای راتلای. یو تن زموږ موټر ته نژدې راغی، د موټر سیت کې یې کوم یوه سره څه وویل او بېرته لاړ. لږه شېبه وروسته وسله وال د سړک دواړو غاړو ته ودرېدل، د بالاحصار د کلا دروازې پورې پر سړک ټوپک په لاس عسکر ولاړ وو. شپه ووتله، رڼايي ولگېده، هرڅه لیدل کېدل. ټانکونه او توپونه ځای پر ځای ولاړ وو، وړاندې امریکایي عسکر ښکاره ترسترگو کېدل، له درېشۍ او وسلو نه اوچت پېژندل کېدل. زما زړه کې دا تېرېدل، چې امریکایان خوشته دی، په موږ به څوک ظلم نه کوي. له موټره راښکته شو، په سړک یې مخامخ د بالاحصار د کلا دروازې ته روان کړو. زموږ د کلي خلک یې ټول په سړک روان کړل. کتل مې چې د بالاحصار د کلا په دروازه خلک ورننوتل. کله چې موږ دروازې ته ورنږدې شو، څو تنه خارجي کسان او د دوستم او رباني یوه ډله قوماندانان او مهم کسان ولاړ وو. دروازه کې وسله وال کسان په داسې حال کې و، چې چا په دروازه کې د ننوتلو په وخت کې خلک شمېرل د یوه تن سره قلم او کاغذ په لاس کې و. ځینو وسلې تیارې نیولې وې، له دروازې به دوه دوه تنه دتنه ورننوتل. هغوی به زرزر شمېرل. زه چې دروازې ته ورورسېدم، دویم تن راسره زموږ د کلي یو خیاط (کالي گندهونکی) ملگری شو. هغه د ننوتلو په وخت کې ماته وکتل او ما هغه ته له دروازې تېر شو. دننه لاړو، چې پام مو وکړ، دننه د بالاحصار کلا خو پخوانۍ عسکري کلا ده، چې بې شانه لویه ده، په زرگونو خلک پکې ځایېږي. دننه پکې ودانې ډېره ده، موږه چې لږ وړاندې ورتېر شو، ټوپک والا ودرولو. شاته مې چې پام کاوه، زموږ د کلي خلک ټول ولاړ وو. پنځوس متره وړاندې د کلا دیواله ته څیرمه بې شمېره ډېر خلک ناست وو، څو تنه وسله وال ورته ولاړ وو. مخامخ د یوې لویې ودانۍ په غټو کوټو کې د خدای مخلوق ناست وو. همدا شان په دواړو چپ او ښي پلو څو متره وړاندې کوټو کې یې طالبان اچولي وو. ما چې په کلا کې دننه دا د خدای مخلوق ولید او ټول حالات مې له نظره تېر کړل، پوه شوم چې دا دومره ډېر خلک یې تش د طالبانو په نوم راوستلي دي.

موږه سره په کلا کې دننه سمدستي بل ډول چلند کېده، نه مو چا خبرو ته غوږ ایښوده او نه یې راته د انسانیت په سترګه کتل. لمر راوخوت، موږ لا همغسې ولاړ وو. ځینې کسان چې بې وسه وو او یا سپین ږيري و، هغوی ځای پر ځای ناست وو. په دې کې دوه وسله وال راغلل او داسې یې وویل: او غانا بشیند.

موږ پخپلو ځايونو كښېناستو. د ورځې تر دولو سو بجو پورې ځای پر ځای ناست وو. اوبه او ډوډۍ يې نه راكوله. ما چې د كلا د ټولو راوستلو خلكو او طالبانو په گډون اټكل وكړو، تقريباً شپږ زره كسان به وو. د ورځې له دولو سو بجو نه وروسته يې اوبه راوړې. هر چا اوبه وڅښلې، خو همدا به يې ويلې: د خپل ځايه مه بنورېږئ. هر څوك بايد پخپل ځای كښېني، بله خبره نشته دی، همدا نن تاسې د مزار بنار ته بيايي. هلته كومه عمومي غونډه ده، د خبرو اترو لپاره غونډه جوړه شوې ده.

يوه تن په ناستو كسانو كې ورنارې كړې: وروره بې له هغې مو وژنئ، دومره خو وكړئ، چې لږ خواړه او اوبه خوراته راوړئ، له لوږې او تندي مو ولې وژنئ. وسله وال چې اصلاً ازبك ښكارېده، خيړن لنگوتی يې له سره تاو كړی و، د نسواري بخمل اوږد كميښ يې په تن و، لنډ پرتوگ او زاړه عسكري بوتان يې په پښو و، چيته پوزه او شنې بخنې سترگې يې وې، لنډكۍ پرېره يې وه. د دېرشو كالو به و، له نورو نه دی لږ د انصاف خاوند و. ويلې: برادر! از انجا از چاه در سطل آب بياريد، مگر درينجا نان مان نيست. دوه تنه گړندي پاڅېدل اوبه پسې ولاړل. د هر چا خوله وچه وه، ځكه چې ډېرو خونسوار اچول او بېرته يې توکول. د كلي خلك له خپلو ځايونو نه راوخوځېدل. يوازې خوزمور د كلي خلك نه وو، په دې كلا كې يې د ډېرو كليو خلك راټول كړي وو. طالبان هم پكې وو، مخكې چې څه طالبان په دې كلا كې اوسېدل، هغوی څه وژل شوي وو، څه زخميان او ځينې يې ژوندي په كلا كې رابند كړي وو. د كليو خلك يې چې ټول پښتانه وو، نه طالبان، ولې د طالبانو په نوم يې راوستي وو او په كلا كې يې اچولي وو. امريكايانو ته يې ويلي وو، چې دا ټول طالبان دي او القاعده دي.

زه ټينگ نشوم، له خپلو كليوالو نه وړاندې لاړم. د بالا حصار د كلا دننه نورې ودانۍ دوه پوړه او درې پوړه جنگي برجونه پي درلودل. په کوټو كې او هم د باندې مچ ميري خلك خوزېدل. دا خلك ټول يا طالبان او يا د كليو خلك يې راوستلي و. هر چاته مې غوږ ونيسوه، چې څه وايي. چا به ويلې ساعت پس به جرگه جوړېږي، موږ ټول به پكې گډون كوو. دا خبره به زياتره د كليو د خلكو له خولي گراوتله. ځينو به ويل په عمري بند موبنديان كوي او چا به ويلې په قران كه به نور ترې د ژوند ځكه وكړئ. طالبانو خو هسې گلونه نه دي كرلي، چې گنې مونږ به روغ پرېږدي. كاشكې د پښتو او پښتنو لپاره يې څه كړي وای. ځينې مې وليدل هېڅ يې نه ويل. تور مخي پرې يې رسېدلې څه چې له نامه نه هم تېرې وې.

اوچت بنسکارېدل، چې پنجابیان دي. پخپلو کې به یې سره غلي غلي خبرې کولې، له لورې او تندې نه بیخي "پري" شوي وو.

ما چې د بالا حصار د خلکو حال احوال واخیست، پوه شوم چې نه کومه جرگه شته او نه دې خلکو سره انساني چلند کېږي. دا ټول به بندي کوي او یا به یې وژني. په دغه کلا کې دوه ورځې مخکې د طالبانو او شمالي ټلوالي ترمخ سخته جگړه شوې وه، چې په پای کې امریکایي الوتکو پرې بمباري کړې وه. طالبان یې څه وژلي وو او ځینې یې ژوندي تسلیم کړي وو.

يو تن طالب مې ولید، چې د یوه دیواله ترڅنګه ناست و، په لاس کې یې خدازده د څو ورځو وچه یوه مړۍ ډوډۍ نیولې وه، په یوه ډډه ناست و، یوه پنبه یې زخمې شوې وه، په ټوټه یې تړلې وه، خو وینې ترې راوتلي وې. دی لگیا و په وچه ډوډۍ یې شخوند واهه. خواته یې د اوبو خاورینه کوزه ایښې وه، په وچه مړۍ پسې به یې د اوبو گوټ کاوه. زه د هغه په لور ورروان شوم، هغه کوزه په سر پورته کړه، اوبه یې وڅښلې. ماته یې راوکاته، سترګې یې چڅنې، زیرې بېښلې رنګ خیرنې جامې، د مخ هډوکي یې له ورايه نېغ راختلي وو. کوزه یې پر ځمکه کېښوده، زه خواته ورورسېدم. زما خو جامې پاکې او ظاهري بڼه مې لا تازه وه. هغه راته متوجې شو، خپلې سترګې یې رانښخې کړې، ما سلام ورواچاوه، هغه وعلیکم ووايه. خواته یې کېښناستم، هغه راته همغسې په ځیر ځیر کتل. ما وی وروره اجازه ده، چې خواته دې کېښنم؟ هغه وی ولې نه کېښنه وروره! زما تلوسه وه ما وی چې د پنبې د زخم پوښتنه ترې وکړم. په کرار مې ترې وپوښتل: وروره زخمې شوی یې؟ هغه وی: هو دا پنبه مې لگېدلې ده. ما وی ماته څو نه ده؟ هغه خپل اوبنکې لږ کوږ غوندې کړو، لاندې یې خپلې پنبې ته وروکتل ویلې وروره پنبه مې له زنگانه نه کوزه ماته ده.

دا څنګه ولې ماته شوه؟

همدلته پاس په هغه برج کې ناست وم، نور ملګري مې هم راسره وو، هغوی راته شهیدان شول او زه په دې پنبه ولګېدم. کاشکې زه هم مړ وای، شهادت به مې پر نصیب شوی وای، له دې حال نه به خلاص وم.

دلته تاسې څو تنه وئ؟

موږ پردې کلا کې بالا له دوه زرو نه زیات طالبان اوسېدلو. ده له دې خبرې سره جوخت وویل: وروره ته هم طالب یې که څنګه؟

ما وی نه وروره زه یې د خپل کلي خلکو سره دلته راوستلی یم. بېگانه یې نیمه شپه راوستلو او په دې کلا یې راننوتلو.

ده وی هو نو اوس پشته کله پرېږدي. د هغه رنگ کې لږه سورخي پیدا شوه، خپله پښه یې په یوه لاس ونیوه، له خپله ځایه لږه خوځېده، ویې ویل: ارمان دی چې له دا طیارو او بې پنجاو دو سره نه کېږي، موږ خو خپل وس وچلاوه، خو نه وشوه! بالا نو نور نه یم خبر چې په گرد افغانستان کې به څه حال وي؟ موږ خو نو دلته اوبایلو ده. ورور کیه ښه نو دا دومره طالبان چې په دې کلا کې وو، هغوی څه شول؟

ټول څه مړه او څه یې ژوندي اسیران کړل. مړي یې په موټرو کې ووستل، خبر نه یم چې چېرې به یې وړي وي. دومره مې لیدل، چې موټران به یې ځینې ډکول او له بالا حصاره به وتل. دلته خو خالي په شمار څو تنه زخمیان او یو څو کسان روغ پاتې یو. دا کلا خو داسې ډکه نه وه، دا نور طالبان یې په دا دوو ورځو کې سره راوستل. وروره په دا دوو ورځو کې بل شان حال دی. په زرگونو طالبان یې چاره گان یې له دې کلا د بالا حصاره نه یووړل. نور هم ورپسې راوړي او دوباره یې بېرته په دا لویو کانتینرو کې چېرې وړي. خبر نه یم، چې څه به پرې کوي؟

هغه درد ونیو او ښي لاس یې په خپله پښه کېښود او ښکته یې ورته وروکتل. په دې وخت کې یو تن زموږ کلیوال په ما پسې راغی، ویلې راځه چې خلک دې غواړي. له زخمي طالبه مې اجازت راواخیست او خپلو کلیوالو ته خواته راغلم.

یوه راته سمدستي وویل: انډیواله راځه لیرې لیرې مه گرځئ، اواز ده چې کوم امریکایي هیئت راځي، څه خبرې لري. یوه بل د کلي مشر سپین ږيري وویل: رښتیا ده زموږ د کلي ټول وروڼه باید په همدې ځای کې سره راټول یوو، چې له نږدې نه ورسره خبري وکړو، چې زموږ رخصت کړي، ټول کلی یوازې ښځو ته پاتې دی، ښځې او ماشومان به څه وکړي؟. په دې وخت کې یوه بل کلیوال پرې غږ وکړ، ویلې: کاکا همدا ته به ورسره خبرې زموږ د ټولو په نمایندګۍ وکړي. د کلي نایي اکا خاورین نږدې د یواله ته تکیه وهلې وه، پرې لاړي او نسوار یې له خولې تېر وارتول، همغه سپین ږيري اکا ته یې وویل: پردل اکا نور موږ د لودې نه مرو، هر څوک چې راغلل او خبرې دې ورسره کولې، لنډې لنډې خبرې ورسره وکړه، چې له دې عذاب نه خلاص شو. یوه بل زلمي وویل: موږ خو نه طالبان یو او نه د هغوی ملګري، مونږ خو یې په خدای قسم دی په دې راوستي یو، چې پښتانه یوو!

موږ څوک او طالبان څوک! پخپلو خبرو کې احساسات شو. سترگې يې سرې واوښتې، موږ امريکايان څه پېژني، خو همدوی مو ورته ورنېايي. موږ تل له خپلې لمنې نه اور اخیستی دی، موږ نه خارجيان څه خبر دي. لږ شان غلی شو. بيا يې وويل اوس نو هېڅ نشو کولای، هرڅه چې کېږي، هغه به کېږي. نور پخپل ځای غلی پاتې شو. مازديگر رانزدې شو، څوک رامعلوم نشول. ما خپلو کليوالو ته وويل: که ستاسې اجازه وي، زه به له هغه دروازي سره چې ولاړ ټوپک والا دی، پوښتنه وکړم، گوندې څه معلومات خو به راکړي.

ټولوراته ووي: ورشه ولې نه يو څه خوبه درته ووايي. زه په منډه له دوی نه روان شوم او د کلا دروازي په لوري وځوځېدم. زه ورو شان پښه نيولی شوم. کتل مې چې دوه تنو بيرون په سرک مخامخ د کانتینرو کتار ته اشاره کوله. مخامخ دروازي ته د کانتینرونو کاروان ورو ورو راروان و. ما ورپسې سرونه گراوه، خپلو کليوالو خواته راروان شوم. لا خپل ځای ته نه وم رسېدلی، چې څو تنه طالبان وړاندې د کوټې ديواله ته سره ولاړ وو. په زوره زوره يې چيغې کړې، ويلې ای مسلمانانو وروڼو، گورئ چې د هريانو بيا کانتینري راوستې، دا درې ورځې سر په سر دوی طالبان او نور د کليو بې چاره پښتانه مسلمانان په کانتینرو کې اچوي او چلوي يې. خدای خبر، چې چېرې يې وړي دا دی ورته گورئ په موږ او تاسو پسې دا کانتینري راوستي دي. د طالبانو په دغه خبرو ټول خلک لږ وار خطا غوندې شول. لا لږه شپبه وتې نه وه، چې دروازي ته نږدې د دروازي خولې ته لومړنی کانتینر ودرېد. يوه ډله وسله وال کسان، چې له بڼې او جامو نه ښکارېدل، چې ازبکو ترکمن، هزاره او نور تاجکان وو، مشران بې مخکې او نور ورپسې له دروازي نه دننه راننوتل. ما چې له خپلو سترگو او نظرنه تېر کړل، تقريباً د شلو تنو په شمېر کې راتلل. د کلا دننه ولاړل، وړاندې په کوټو کې طالبان پراته و، ما دا خيال کاوه، چې گنې څو سوه کسان طالبان به په کلا کې وي. خو کله چې يې هغوی له کوټو نه راووستل او دروازي په لوري يې راروان کړل، د کلا په منځ کې د دوو موټرو په اندازه سړک تېر شوی و، پېنځه پېنځه تنه کتار يې طالبان په دغه سړک ودرول. داسې کسان هم پکې وو، چې د مرگ تر سلگۍ رسېدلي و، له چانه وينې روانې وې، چا فريادونه کول. د ټولو رنگونه زېر زعفران ښکارېدل، وچې شونډې، خيرنې جامې، د هر يوه بدن لکه وچ لرگی داسې شوی و، چې هر څومره کلک زړه وای، د هغو پر دغه حالت اوبه کېده.

زمورڊ کلي خلک دروازي ته د پېنځو سوو مترو په وړاندې په لويو لويو کوټو کې سره ناست وو. په دغه وخت کې دوه تنه ټوپک والا زمورډه د کوټو دروازو کې ودرېدل. ويلې بيرون مه اوځئ اجازت نشته دی. موږ له کرکيو نه د طالبانو کتارونه ليدل، چې د کلا منځ سړک کې يې په کرار سره دروازي خواته روان وو. د عقل نه وتلی کارو، ځکه دومره ډېره يې له کوټو نه رابهر کړل، چې تعداد يې اټکلأ زرگونو تنو ته رسېده. دوه ورځې مخکې يې هم په زرگونو نور له همدې کلا نه وړي وو. زمورډ کلي خلکو چې په کرکيو کې يې ورته کتل، چېران او هک پک پاتې وو. يو بل ته سره ويل: ای دا به چېرته بيايي؟ بل به پسې بل ته ويل: طالبانو هم په کوټو کې ناستو کسانو ته ورکتل. دوی پوهېدل، چې موږ هرو مرو مرگ يا زندان ته بيايي. خو نتيجه هېچا ته نه وه معلومه. ما د کلا لويې دروازي ته دوه سترگې څلور کړې وې، ما وی چې دا دومره مخلوق باندې به اوس څه کوي؟ د کتار سرته څو تنه نور غټان او د ټلوالې مشران راوړسېدل. خارجيان هم پکې وو. په دروازه کې ودرېدل، د طالبانو لومړنی سران دروازي ته رسېدلي وو. په دې کې دروازه خلاصه شوه، طالبان يې کانتینر ته ورپورته کول. لومړنی کانتینر چې ډک شو دروازه يې ورپسې شاته بنده کړه، او ښي لور ته يې حرکت وکړو، وړاندې ودرېد. ورپسې بل رامخې ته شو، هغه هم د سترگې په رپ کې ډک شو او د لومړني کانتینر تر شا ودرېد. په دغه ترتيب سره ښه مې شمارل (27) کانتینره ډک شول او بيا د کانتینرانو کتار ښي لور ته په حرکت پيل وکړ. دروازه بېرته دوباره پورې شوه. د طالبانو کتار چې د کلا منځ سړک يې په خپلو لیکو ډک کړی و، لا نيمايي ته نه ورسېدلی. مازديگر نژدې و، زمورډ يوه کليوال په دروازه کې ولاړ وسله وال ته وويل: وروره د لمانځه وخت دی، موږ ته اجازه وکړه، چې اود سونه وکړو. هغه وويل: ماته دا اجازه نشته، قوماندان صاحب چې راغی، له هغه نه اجازه واخلي. هر څومره زاری يې چې ورته وکړې، هغه کله منله، په کوټه کې خلکو تيمم وواهه او د مازديگر په لمانځه ودرېدل. د مازديگر لمانځه نه وروسته کتل مو چې د کانتینرو کتار بيا راغی. بيا يې هر کانتینر تر خولې پورې له طالبانو نه ډک کړ او روان شو. موږ هم ورسره عادي شو. درېيم ځل وروستنی کتار چې راغی، له پاتې طالبانو نه ډک شو او لاړ. ما ښام نږدې و، يوه ملا اذان وکړ او په کلا کې پاتې خلک په جمعه ودرېدل. د څو کليو خلک لا د بالا حصار په کلا کې پاتې وو. د ما ښام له لمانځه نه وروسته ځړنۍ لگېدلې وه، چې بيا د کانتینرو کتار راوړسېد.

دروازه خلاصه شوه، خو تنه ټوپک والا راننوتل، خو تنه ټپي زموږ خواته راغلل او خو ټپي د نورو کليو خلکو پسې چې وړاندې په کوټو کې ناست وو، ورغلل. لومړی ټپي هغوی راووبستل او د هماغه شان مخکیني کتارونو غونډې ټپي په سرک ودرول. بیا ټپي موږ ورپسې له کوټو نه بهر کړو او په هغوی پسې ټپي ودرولو. له وسله والو نه یوه په جگ اواز وویل: برادران شما را به فرقه مزار میبریم. نورې څه ونه ویل. د کانتینرونو خواته مخامخ ټپي روان کړو. له دروازې بهر د لومړي کانتینر خوله خلاصه وه، خلک ټپي ورخېژول. په دې وخت کې یوه سړي په زوره په جگ غږ وویل: د خدای لپاره موږ خو میړي او یا نور حیوانات نه یو، چې په دې کانتینرو کې مو وړي؟ ولې مو وړي؟ چېرې مو وړي؟ یوه قوماندان پرې ورغږ کړ: گپ نزن وحشی، بالا شو! نور نو د هر چا په مری کې لاړې وچې شوې، هر سړی له غږه ووت، خالي د خپل سرنوشت په انتظار و.

نوبت زموږ د کلي د خلکو راوړسېد، هوا توده وه، د ماښام په خړه کې ټپي موږ کانتینر ته ورواچول. دوه درې کانتینره ځانله زموږ په کلیوالو ډک شول. زموږ په کانتینر کې د پنبو د ایښودو ځای نه و. کانتینر ته د ورختلو په وخت کې ما ځان لږ وروسته کړ، وروستنی تن زه وم، چې د کانتینر وروستنی دروازې په یوه کونج کې مې ایله ځان ټینګ کړ. دروازه د سترگو په رپ کې پورې شوه. توره تیاره شوه، لږه شېبه لا نه وه وتلې، چې خلکو له گرمۍ نه چیغې کړې، د هر چا ساه بنده شوه. په کانتینر کې دومره کسان ولاړ وو، چې حتا د یوه تن د کښېناستو چاره نه کېده. هوا بنده وه، په لومړي ځل خو چا کلیمې ویلې، چا سورت یاسین پیل کړ او ځینو له سختۍ نه چیغې وهلې او چا کانتینر په لغتو واړه. کانتینر په حرکت کې و. کله به چې کوم جمپ مخې ته راغی، کانتینر به چې جمپ وخور، خلک به یو پر بل ورو لوټېدل. په دغې بد حال کې یوه غږ کړ: وروڼو بې له هغې په دې کانتینر کې مرو، خدای ته توبې وباسئ، بله لاره نه لرو. په دې وخت کې به لا شل دقیقې تېرې نه وې، چې په خلکو سخته زیاته شوه. ډېرو سمدستي خپل اعصاب له لاسه ورکړل. ډېر یې له حرکت نه لوټېدل. ډېر راپکې سپین ږيري او تنکي ځوانان هم وو. ما د کانتینر وروستۍ دروازې د دوو څنډو پورې ځان نښلولی و. کانتینر چې به جمپ وخور، په درز کې به لږه شان هوا راننوتله. ما به هغه تنفس کړه او ځان ته به مې راکش کړه. خالي مې خپله پوزه او خوله په درز پورې نښلولوې وه. هغسې خو ما هم څو ځلې ضعف وکړ، د تن جامه مې د بدن په خولو لمده قیشته شوې وه. په کانتینر کې دننه خلکو باندې قیامت او د مرګ شېبې وې. غوږ ته مې د ځینو د ساه وتلو څرار راتلو.

د یوه زلمي هلک غږ مې تر غوږه شو، ویلي یوه هفته مخکې مې واده کړی دی. یوه وی: خدایه د طالبانو سته اوباسې، چې موږ یې داسې حال ته ورسولو، ما خو بل خواته مخ نه شو اړولی تورتم هم و، د کانتینر جمپ ته به په تمه وم، چې ساه راکارېم. د شاله لوري راباندې فشار او سخته راغله. زیات خلک په کانتینر کې مړه شول، په ژوندو تنگسه راغله، خدازده چې خواته زما په شا راپرېوتل، خو ما د کانتینر وروستي کونج ته ځان کلک کړی و. د کانتینر د جمپ په هیله به مې خپله خوله او پوزه د کانتینر دروازی درز ته نیولې وه. بڼه مې اورېدل، چې ډېرو ځانونو ته شهادت وایه، خلک خود قبر سخته وایي، مگر دا سخته خو چنده زیاته وه. د هر انسان زړه اوبه کوي. څه اوازونه، څه چیغې، څه خړار، په خدای تعالی مې دې کسم وي، چې په دغسې حالت کې د بنیادم د ساه وتل ډېر گران کار دی. کانتینر لا روان و، یو وخت مې غوږ ونیو، د خلکو هغه چیغې او نارې غلې شوې، یو نیم زگیروي او فریاد به مې غوږ ته راته. له مانه کور او بچي هرڅه هېرشوي وو، خالي د خپل مرگ او ژوند شېبې مې شمارلې. پخپلو خولو کې ډوب ناست وم. ناست څه خو اخر د مړو له پاسه د دروازی درز ته ناست وم. خو ځلي مې زړه درزا پیل کړه، پخپل بڼي لاس به مې زړه وموښود، سترگې مې پټې کړې وې. تورتم و، بې له هغې مې څه نه بدل. یو وخت کانتینر ودرېد، پوه شوم، چې همدلته به موله کانتینره ښکته کوي. د کانتینر په ودرېدو سره گرمي لا پسې زیاته شوه، ډېره شېبه کانتینر ځای پر ځای ولاړ و. زه نو زیاتي د مرگ تر سرحد رسېدلې وم. خپله خوله او پوزه مې د کانتینر درز کې نیولې وه، خو هوا ترې نه راوتله. ډېره سختي راباندې راغله، په دې وخت کې د کانتینر تر شا دروازه خلاصه شوه، د دروازی په خلاصېدو سره سم درب درب مخکې ته ځیني مړي ولوئیدل. یو نیم فریاد اورېدل کېده، توره شپه وه. ټوپک والا خواته کانتینر ته راغلل. په سترگو مې توره شپه وه، خو څېرې مې لیدل چې عسکر دي.

په دغه وخت کې مې خپلې سترگې ورو وغږولې، خواته په کانتینر کې لا نیم ژواندي پراته وو. کوم یوه به نری نری فریاد هم کاوه. ما خپل ځان نور ونه خوځاوه. ځان مې بیخي په مړو کې وگاڼه. بیا مې سترگې راپورته کړې او مې کاته چې ډېر اوږد د کانتینرو کاروان ولاړ دی. شاوخوا یې ډېر وسله واله ټوپک په لاس ماشه په گوته ولاړ وو. په زړه کې مې د خطر زنگ ووهل شو، وړاندې مې چې وکتل، کلی او ابادي نه په سترگو کېدل، یوازې سپرې د لیلی دښته وه. د کاروان مخې ته شل متره وړاندې د خاورو ډېر ولاړې وې. په زړه کې مې ټکه شوه ما وی چې دې ټولو ته یې کنده وېستلې ده.

په شک کې شوم، زړه مې په گوگل کې درزا پیل کړه، خو ورسره مې سمدستي د ځان د نجات او خلاصون لپاره چاره لټوله. څه چاره وه، خو ما ویل که کومه د خلاصون لاره وموم. په دې کې خو بېلډوزرې د خاورو ډبرو ته نژدې ولاړې وې. شور او غامغال جوړ شو، له کانتینرو نه یې خلک راوغورزول، کوم وخت چې د کانتینرو مخې ته زموږ ټول کلي وال ډبرې پراته و، په داسې حال کې چې په ما له پاسه دوه تنه پراته او زه هم د څو تنو د پاسه پروت وم، د سترگو لاندې مې یو نظر قدرې ولیدلو چې وسله وال راغلل. د مړو ډبره یې ورکتل. کوم یو به چې ژوندی و، ډز شي و به یې ویشته او مړ به یې کړو. همدغه شان وړاندې په ټول کتار کې به خدازده، چې څو تنه ژوندي پاتې وو. په ټولو یې ډزې وکړې او ویې وژل. بېلډوزرې چالان شوې، زه بیا پوه نه شوم، چې اډومره خلک څه شول؟

یو وخت په بېلډوزر کې یې موږ څو تنه مړي پورته کړو. له ډاره مې سترگې بېرته کړې، ما وی بې له هغې دې وژني، یو ځل خو سترگې وغړوه. بیا مې په کراره سترگې وغړولې. بېلډوزر د کانتینرو له مخې نه مړي پورته کول او په کندو کې یې اچول. د دښت لیلې په منځ کې یې کندی په بېلډوزرو وېستلې وې. ما چې دغه صحنه ولیده، زر مې خپلې سترگې بېرته پټې کړې. دومره وخت پکې نه و، بېلډوزر پورته کړو او د خاورو له ډبرې اخواته یې وغورزولو. په غورزېدو کې مې ځان په رغېدو وړاندې بوتلو. سترگې مې غړولې. د کندی بل اړخ ته مې ځان ورساوه. تصادف له یوه پان سره مخامخ ونښتم. سترگې مې بیا وغړولې، چې وخت هم د سهار څرنی په خورېدو وه. د شفق غاړې روښانه وې، تندي مې له یوې تیرې سره ولگېد، دا وینې دا د تپ ځای چې معلومېږي. ما وی ښه دا خولوی پرهر دی، ښه نو بیا؟ بیا نو ځان مې د پان بېخ ته غلی ونيو او پرې وتم. د سترگو لاندې مې کتل، چې نور څه کېږي. د کانتینرو مخې ته وړاندې د خړې عسکري پلنګې درېشۍ کسان ولاړ وو. بېلډوزر په مړو خاورې واړولې. په دې وخت کې په ما خاورې راتویې شوې. له وړاندې داسې معلومېده، چې په ما د خاورو څلی ولاړ وي. د لمر خاته پورې په دې دښته کې په مړو خاورې واوښتي. زما ځان هم نور په خاورو کې پټ شو. یوازې مې مخ او سترگې نیمايي په خاورو کې له ډوبېدو نه پاتې وې. بې له هغې راپکې څه نه و پاتې، ایله بېله مې ساه ایستله، پخپل ځای غلی پروت وم.

د خاورو جګ او لوړ پانډونه هوار شول، هغه دومره په زرګونو طالبان او د کلیو خلک د لیلې په دښته کې چوپ پرېوتل او خاورې پرې واوښتي.

يو وخت کې مې ځان په خاورو کې وسوزېد، لمر تود شو، له دښتې نه سور اور راخوت. غوړ مې ونيو او بيا مې ورو شاني سترگې وغړولې. هېڅ شى مې په نظر نه راتلو. نه هغه د کانتينرو کاروان و او نه وسله وال کسان و. دښته شاړه پرته وه. ځان مې وخوځاوه، له خاورو نه رابهر شوم، ځان مې وځانډه. له حرکت نه لوبدلې وم، سرمې راپورته کړې. د پان سرته وختم، شاوخوا مې وکتل، هېڅوک نه وو. په ډله ييزو قبرونو کې چې د پراخوالي اندازه يې د سلو مترو نه زياته وه، ما يوازې په يو نظر وکتل. د قبرونو اوږدوالى زيات و او سوريې راته نه معلومېده. په کرار کرار مې حرکت وکړ او له هغې ځايه مې ځان راووست. لږ لوړ ځاى ته ورپورته شوم، دا ځل مې ښه پام وکړ، يو ډله ييز قبر خونه و، خو ډله ييز قبرونه کتار يو پر بل پسې وېستل شوي و. په ډېرو ځايونو کې په مړو خاورې نه وې اوښتې. ځينې مړي ټول ښکاره د ځينو پښې معلومېدې او د چا سر له ورايه ښکارېده. په غېږ له مانه ښي بشر د ليلپه دغه خونې دښته کې ژوندى نه و. لږ وړاندې مې چې وکتل، هلته هم په عين شکل سره د څو ورځو مخکې همدغه شان نور خو ډله ييز قبرونه ښکارېدل. لکه لېونى سرک ته راووتلم، سرک د زړو ډله ييزو قبرونو ترڅنگه تېر شوى و. څو گامه مخکې لاړم، وړاندې مې وليدل، چې کجيران مرغان په مړو لگيا وو. يو بد بوى او تعفن راباندگ راغى، ما وى گڼې زړه مې وچاودېد. د خپل کميس لمن مې پوزې ته ونيوله او په منډه له هغه ځايه راروان شوم. گرمي وه، د تنډې نه مې ژبه په خوله کې وچه شوې وه. د لوړې او تنډې مې مزل نشو کولای. د بلې خوانه راته د ليلې دښته سره تېر شوې وه. په سرک کې روان وم، له ځان سره مې سوچ وکړو ما وى که په دې سرک روان يې او کوم موټر درته مخې ته راشي، وسله وال پکې وي، خو خامخا دې ژوندى نه پرېږدي، راځه له دې سرکه په څنگ شه. په شاړه شاړه کې به له دښتې نه ووځي. بس همدا فيصله مې له ځانه سره وکړه، سرک مې پرېښود او په دښته کې روان شوم. ډېر مزل مې وکړو، لمر هم پوره تود شو. په بدن کې مې هېڅ طاقت او شيمه نه وه، خولې راباندې روانې وې، سترگې مې تورې تورې کېدې، په دښته کې هم سم نشوم تلای. وړاندې ايله د سترگو په ليدو يوه شنه ونه ښکارېده. زما د تگ په لوري مخامخ ډېر ليرې دغه ونه معلومېده. تلمه تلمه ونې ته ورنزدې شوم. شاته مې چې پام وکړ، ډله ييز قبرونه تقريباً اته کيلومتره وړاندې پاتې شول. کله به ولوېدم او کله به راپورته شوم، په لوڅو پوڅو ونې ته ورنزدې شوم.

د ونې خواته ورغلم، ومې ليدل چې د ونې سيوري ته دوه هوسۍ ولاړې دي، پاس د ونې له يونباخ نه مارتاوشوی و. په مارچې مې سترگې ولگېدې، کسم دی چې د سر غوني مې له ډاره رازيگ شو. د ونې ترڅنگه وړاندې په يوه تيره تيره کربوړی پروت و او له گرمۍ نه يې ژبه راوېستلې وه او سريې خواوه. زما په ليدو سره هوسۍ وتنبېدلې ونې ته نور نږدې نه ورغلم. خپل څادر مې له سره تاو کړ او په دښته کې بيا رهي شوم. کله غورزېدم او کله پاڅېدم، مخې ته به مې چې پام وکړم په غير د ليلی دښتې نه بل څه نه ليدل کېده. بيا به چې ستړی شوم، په لوړه به ودرېدم او شاوخوا به مې پام وکړ. نه به ودانۍ ښکارېده او نه کومه ونه. ماسپښين شو، کلمې راپورې له لوړې نه لگېدلې وې. په خوله او سترگو مې خاورې پرته وې. پوره يو ساعت مې دښته نوره هم ووهله ډېر ليرې دسترگو په ښکار لوړې ونې ښکاره شوې. په زړه کې لږ خوشاله شوم، ما وی چې د ليلی دښته کې راباندې شپه رانشي او همدغې آبادۍ ته ووځم روان وم او په تلو تلو کې خيال او چروت يووړم. خپل د کلي خلک مې راياد شول، هريو مې په خيال کې يو يوله نظره تېراوه. هريو چې به مې په فکر کې راغی، زړه به مې تاو وکړ. هغه زما د ترور زامن، د کلي ارباب صاحب، هغه خيال گل ماما، ميراب گل سرمې راباندې وگرځېد. سترگې مې تورې توري شوې، بې خده شوم. ځای پرځای کښېناستم، څه ډېر ساعت ناست وم. بيا مې سترگې وغړولې له ځايه راپورته شوم. ما وی چې ناوخته نشي. مخامخ مې دسترگو په نظر وړاندې د چنارونو ونې په نظر کې ونيولې او ورروان شوم.

دوه ساعته مزل مې وکړ، چې جگو د چنارونو ته ورنږدې شوم. د مازديگر سيوري په کړېدو و، چې زه ونو ته ورسېدم. د چنارانو گڼې ونې ولاړې وې، وړاندې د چنارانو شاته کلی ښکاره شو. زړه مې ايله خوشاله شو، ما وی اوس که مې هم شم، خلک به مې په آب و تاب کې ښخ کړي. په ما کې هېڅ شيمه نه وه پاتې. حالت مې لکه د لېوني داسې و. د يوې ونې سټې ته مې کوناتي ولگاوه، زړه مې و چې ښه پوره دمه وکړم. د ليلی دښتې نه راوتل په دغه حال کې څه آسانه کار خونه و. د چنار د ونې دروند سيوري ته مې ساه واخيستله، بدن مې سوړ شو، خوله مې وچه شوه. جامې مې په خاورو او خولو کې لت پت شوې وې.

خامخا راباندې خلکو د لېوني گومان کاوه. ډېره شېبه وروسته د هلکانو ډله راغله، له وړاندې چې راروان وو، په ما کې یې سترگې ښخې کړې وې. ما هم هغوی ته کتل ښه یقین مې پرې راغی، چې د ترکمنو بچي دي، چې رانزدې شول، پخپلو کې یې خبرې کولې. ترکمني یې ویلې. له جامو نه هم اوچت ترکمن معلومېدل. خواته مې چې رانزدې شول، په تعجب او حېرانۍ سره یې ماته راکتل. ما هغوی ته کتل. هلکان پوه شول، چې کوم څوک دی، لېونی شوی دی. ما پرې سمدستي غږ وکړ:

او بچه ها! بیا ئید اینجا. هغوی چې دا خبره واورېده، منډه یې واخیسته او د کلي په لور وتښتېدل. په عمر ټول هلکان لس یوولس کلن به وو. په شور او زوږ سره په کلي ورننوتل. لږه شېبه پس مې پورته چنار ته پام وکړ، پاس په یوه ښاخ باندې کا کو ناست و، کوکو، کوکو نارې یې وهلې. له کلي نه د تیل پلو بوی مې په پوزه ولگېده. پوزه مې رابښکده، چې تیل پلو بوی زیات شو.

په زړه کې مې کلي ته تمه پیدا شوه. زه لا په دې سوچ کې وم، چې له کلي نه درې څلور تنه سړي راغلل. دوه هلکان هم ورسره وو. لږ چې رانزدې شول، هلکانو ماته گوته ونيوله او سړو ته یې زه ورپه گوته کړم. هغوی راروان وو. ما ورته مخامخ ورکتل. هغوی هم ترکمن وو. راتلل، راتلل خواته مې رانزدې شول. ښکته پورته یې راته پام وکړ، یوه یې رانه سمدستي پوښتنه وکړه، ویلې: برادر تو کیستی؟ ما وی: یک انسان افغان و مسلمان! بیا یې وویل: از کجا امدی؟ و اینجا چه میکنی؟

ما وی: راه را غلط کردم، شب در یک دشت خدا تیر کردیم و حالا به اینجا رسیدیم. بسیار گوشه نشین شدیم، اگر شما چیزی نان بمن بدهید؟

هغوی راباندې پوه شول، چې دی پښتون دی. یوه بل یې وویل: راځه چې ځوو. هغوی زما جامو او حالت ته حیران او په فکر کې و، چې دا ولې په خاورو او دوږو کې لړلی دی؟

ما وی چې د کوم طالب گومان راباندې ونکړي، ورته مې وویل: برادران بالای من فکر طالب مالیب نکنید، من یک شخص مسلمان هستم و در شولگره بدو باش دارم. در نزدیک بالا حصار جنگ درگرفت من در اینجا کار داشتم. وقتی که به خانه برمیگشتم راه قریه ما از بست جنگ بند شده بود. از راه دیگری حرکت کردم، همان بود که راه را غلط کردم. از مابین یک دشت درریگ و خاک خود را به اینجا کشیدم.

یوه سړي راته وویل: اوس نو څه غواړي؟

وروره وږي يم، ته دا زما حال نه وينې؟ لېونی نه يم، روغ رستم انسان يم. ما ورته دا خبرې په فارسي کې وکړې. مازديگر لمر په غږه و.

هغوی لومړی پخپلو کې سره وويل: بيچاره سړی دی، معلومېږي، چې طالب مالې نه دی. په ترکمني ژبه کې يې خپلو کې دا خبره وکړه. زه خو پرې پوهېدم، ځکه چې ما خو زيات وخت د ترکمنو سره تېر کړی و. ويلې راځه وروره موږ سره. هغه چې دا خبره وکړه، ډېر زيات خوشاله شوم. ما وی څه خواږه به راکړي. لومړی مې خپتې ته څه ورشي، نور به کېږي. زه ډېر ستړی شوی وم، په وجود کې مې نور څه نه و پاتي. له ځايه جگېدای نه شوم. خوارې مې وکړه، خود چينار له سټې نه پورته نشوم. يوه راته لاس راکړ او له ځايه يې پورته کړم. گوډ گوډ په لاره ورسره رهي شوم. په کلي چې ورننوتو، د تيل پلاو بوی رابانې راغی. تلو، تلو چې د کلي منځ ته ورسېدو. وړاندې يوه لويه کلا د کلي څنگ ته ښکاره شوه. شاوخوا ته يې ونې ولاړې وې. د کلا و مخې ته باغچه وه. دوه چيناران يې د کلا دروازې ته مخامخ ولاړ و. يوه لويه صوفه ترې دلاندې جوړه وه او هم د صوفي مخې ته ودانې ښکلې برنډه وه. د برنډې شاته لويه خوشخانه (حجره) وه. په صوفه کې يو سپين ږيري ترکمن په څوکی ناست و. تسبي يې اړولې. موږ چې ورغلو، سلام مو و اچاوه. هغه وعلیکم ووايه.

سمدستي ورته يوه تن پخپله ترکمني ژبه کې وويل: دا سړی هلته د چينار سټې ته ناست و. وايي د مزار شريف د شولگرې د علاقې يم، لاره مې غلطه کړې ده. په دښته کې راغلی يم، يوه شپه پرې تېره شوې ده. حالت يې دغسې دی، موږ له ځان سره راوست. سپين ږيري ورته وويل: ښه مو کړي، لومړی دا جامې وربدلې کړئ او بيا ورته ډوډی راوړئ. سړي چې دا خبره وکړه، په زړه کې مې گوړې ماتولې.

تشناب ته يې بوتلم، ځان مې پرېمېنځلو، نورې جامې يې راته راوړې. له غسل نه پس مې په صوفه کې د مازديگر لمونځ وکړ، په ډېر مشکل سره مې لمونځ وکړ.

لږه شېبه وروسته همغه ځوان، چې د بوډا سره يې خبرې کولې، ډوډی راته راوړه. ما خو دوه ورځې ډوډی نه وه خوړلې، کلمې راپورې وچې شوې وې. لومړی مړی مې په مړۍ کې نه تېرېده. د اوبو گوت سره مې په زور زور سره مړۍ لږه آزاده شوه. په کرار کرار مې ډوډی وخوره. له ډوډۍ نه وروسته يې چای راوړ. د ما ښام له لمانځه نه وروسته سپين ږيري سړي او څو تنه نور د کاله خاوندان کور ته ننوتل. دوه تنه مزدوران غوندې زلموتي په خوشخانه کې پاتې شول. هغوی دواړو هم ډوډی وخوره. خپل ټول کارونه يې سم کړل.

بیا زما خواته راغلل. یوه راته د چای شنه پیاله د شین چای نه راډکه کړه. مخامخ راته دواړه کنبناستل. زما بدن درد کاوه، سخت په عذاب وم.

دواړو ته مې وویل: وروره که په کور کې د هډوکو د درد گولۍ لرئ، ماته یې راوړئ، ډېر په تکلیف یم. هغه یوه وویل: ښه ده زه به کور ته لاړ شم. ما له دا بل نه پوښتنه وکړه. ما وی وروره ته دلته ددې سپین ږیرې زوی یې که...؟

هغه وویل: نه زه یې مزدور یم، دغه بل یې هم مزدور دی. ما ترې بیا پوښتنه وکړ: دا څوک دی؟

وروره دا خو ددې کلي ارباب (ملک) دی. خدای ډېرې مخکې او مالداري ورکړې ده. یوازې پېنځه سوه خو آسان لري. دغه شان مېرې، غواگانې د هېڅ کمۍ یې نشته دی. کله کله ورکړه دوستم هم راځي، مگر ډېر مهربانه سړی دی! هر کار او مشکل که ولرې، دی د سره مرسته کولای شي. ما وی هېڅ مشکل نه لرم، خالي لاره مې غلطه کړې ده. په دغسې تکلیف اخته شوم. دی خواته زه کله نه یم راغلی، دا طرفونه راته ټول ناشنا دي. سبا ته چې کور ته تلم ارباب صاحب به راته یو خط راکړي، چې په لاره مې څوک په عذاب نه کړي. هغوی کې یوه وویل: دا خو آسان کار دی. ما لا بلې خبرې ته خوله جوړوله، چې ارباب صاحب راننوت. یو زلمی زوی او بل ورسره وړوکی هلک، چې لمسي یې کېده، راننوتل. مزدوران یې سپک سپک له ځایه پاڅېدل. زه هم احترام ته ورپورته شوم، ویلې کنبېنه کنبېنه بچۍ. پخپله ژبه کې یې وویل. سپین ږیری د نسوارو ډېلی راواخیست، یوه ټونگه نسوار یې خوله کې واچول. ماته یې د نسوارو وویل، ما وی ارباب صاحب زه نسوار نه کوم. لږه شېبه وروسته چای راوړل شولې، ارباب چې نسوار وکړل، درې دقیقې وروسته یې د ژبې په سرداسې وویل: ښه وروره اوس وایه، چې ته څوک یې او د کوم ځای یې؟

ارباب صیب زما نوم شمس الدین دی، په خټه مومند یم. اصلي د جلال آباد د مومند درې یم. پخوا وخت کې مې مور په خره مزار شریف ته راوړی وم. پلار مې څه موده پخوا راغلی و، د شپېته او یا کالو خبره ده. په شولگره کې مې ځمکه او کور دی. هلته زموږ د ناقلینو لوی کلی دی. هغه بیا وویل:

رښتیا آبله ورځ خبر شوم، همدغه ستاسې په کلیو کې یې ستاسې او غانان په کانتینرونو کې وړي دي او ټول یې وژلي دي؟ ما سم له واره فکر وکړ، ځان مې په ناخبرو کې واچاوه. په تعجب کې مې ورته وویل: اخ ارباب صاحب دا څه وای، دا خبره رښتیا ده؟

یوازې هغه نه، بلکې ناستو کسانو ټول وویل: هو، هو، خود رښتیا ده. ارباب وویل: لکه چې ته په کور کې نه وې که څنگه؟ نه نه ارباب صاحب، زه له خپل کلي نه لیرې یو بل کلي ته د یوه خپلوان کره تللی وم. د څه نه خبر نه یم. هغه بیا وویل: که په کور کې وې، نو حتمي به یې ته هم وړی وا. ښه شوې چې په کلي کې نه وې. ما هم ورته په فارسي کې ځواب ورکړ. ما وی: نی صاحب طالب نیستم، یک ادم دهقان کار هستم، مگر پشتون هستم!

هغه وویل: خوب است که طالب نیستی، پشتون هستی خیر است. دا خبره یې وکړه. ما بیا په وار خطایې سره ترې پوښتنه وکړه: ارباب صاحب زموږ کلیوال چې یې وړې دي، ټول یې وژلي؟

هغه لږ غلی و، بیا یې د خپلکان او تاسف په حال کې وویل: بلی، تمام شان در دشت لیلی کشته اند. نفر خودمان از قلعه بالا حصار دیروز آمد.

بیا یې په ډک او غلي اواز ویول: امریکایها برایشان استاده بودند. در مرگ تمام طالبان قوای خارجی کمک کردند، مگر کشتن او غانهای بی گناه را ظلم کرده است. خو ده خپلې خبرې نورې پسې زیاتې کړې. وې ویل، چې طالبان خو یې مړه کړل، نور و د کلیو پښتنو څه گناه درلوده. دا خود خدای او رسول لاره نه ده. دا ډېره ناروا ده، چې دوی کړې ده. غاړه یې تازه کړه او په جگ غږ یې وویل: پرون یې په دا وړاندې کلي کې چې تقریباً شپېته کدې ستاسې او غانان پکې اوسېږي، له هر کوره یې کوم چې افغان (او غان) دی ویستلي دي او بیولي یې دي. معلومدار چې هغوی هم وژني. د خدای قهر دی ملک کې جوړ شوی دی. کله پشتون تاجک، اوزبک، هزاره او ترکمن وژني او کله بیا دوی پښتانه وژني. خپل منځی جگړې او مرگونه خولا پرېږده. له دې خبرې سره یې جوخت د جای پیاله پورته کړه او گوت یې ترې وکړ. ماته یې مخامخ راوکتل، وې ویل اوس ته ووايه، څه غواړې، چېرې ځې، کلي ته ځې او که بل چېرې. زه خودرته د کلي د تلو مشوره نه درکوم، خو ته راته د خپل زړه اصلي مطلب ووايه.

ما وی ارباب صیب! زه بیا هم درته وایم، چې کومه گناه راکې نشته دی، طالب نه یم. بل کوم مشکل مې مخې ته نه دی پروت، له ما سره د چا څه کار دی. سبا به راساً خپل کلي کور ته ورځو. ارباب راته وویل: بچی ساده کېږه مه، ما خودرته مخکې خبره وکړه، ستا کلیوالو څه گناه درلوده، ته هم د هغې کلي یې. کله دې پرېږدي، که کولای شې هېڅ کلي ته مه ځه، کوم بل ځای ته لاړ شه. دلته د پښتنو شپې نورې گراني دي. یوازې دلته نه، په کندوز او ټول قطغن زمین کې یې په پښتنو پسې دا ځل راخیستی ده.

نوره دې خپله خوښه !

زه چېرې، هک پک پاتې شوم، چې څه وکړم؟ په دې وخت کې ارباب صیب تشناب ته لاړ. ما له ځانه سره فکر وکړ، چې ښه رښتیا وایي که کلي ته ورشم، د کلي خلک خو زما په مخ کې له منځه لاړل، نو د کلي ښځو ته به زه څه وایم؟.

فیصله مې له ځان سره دا وکړه، چې په هر ترتیب سره کېږي ځان خپل پلارني پخواني کلي مومند درې ته ورسوم او له هغه ځایه بیا د خپلي کورنۍ د پاتې غړو غم وخورم. په زړه کې مې بس همدا فیصله وکړه. ما وی ددې ځای نه د وتلو به له ارباب صیب نه خط واخلم، چې لار کې مې ترکمن، اوزبک او دا نور ونه ځوروي.

زه لا په دې سوچ کې وم، چې ارباب صیب راغی، پخپل ځای کښېناست. ما وی ارباب صیب همدا ستا مشوره مې ومنله، د څو ورځو لپاره به ځان له کلي نه گوښه کړم. کومې بلې خوا ته به ځان وباسم. که تاسې راته سبا ته په خیر سره یو لیک راکړئ، چې په لار کې مې څوک په تکلیف نه کړي. ارباب صیب وویل: ولې نه، زه به لیک درته ولیکم. له دې منطقي (سیمې) نه به روغ وځې، اخوا ته دې کار خپل دی. ما بیا ورغبرگه کړه، ارباب صیب اوس نور راته په هغه کلي کې ژوند کله خوند راکوي، نور کلیوال به مې نه وي او زه به کلي کې گرځم راکرځم. دا خو زما پښتو او غېرت نه مني. که مال، عیال مې پکې تبا ه شي، بیا به دغه کلي ته ورنشم. د شپې تر ناوخته پورې ارباب راته د شمالي ولایتونو د جنگ سالارانو او قوماندانانو له لاسه سرونه وکاوه. ما خستن تیر یې راته یو لیک ولیکلو. د ټولو کلیو او سیمې وسله والو ته یې زما په هکله ښه لیک پخپله ولیکلو او رایې کړو. وې ویل په لاره کې چا په تکلیفولي، دغه لیک وربښایه. څوک درته څه نشي ویلی. لیک یې راکړو او له ځایه پاڅېد. ماته یې وویل: سهار چې دې چای مای وڅښلو، بیا به له دې ځایه رخصت شي. ما وی ارباب صیب تا دې الله پاک ژوندی لري، سبا ته زه وختي لمانځه نه وروسته له دې ځایه حرکت کوم. ویلې ښه نو چې څنگ دې خوښه وي، همغسې وکړه. که سبا ته تللی وې، پرمخه دې ښه شه. لاسونه مې ورته ښکل کړل. مخه ښه یې راسره وکړه او لاړ دننه کور ته ننوت.

ما د ارباب مزدورانو ته وویل: وروره سهار به راته لاره راوښیوئ. هغوی هریوه وویل: هو سبا ته به وختي درته چای جوړې کړو، چای به وڅښي، بیا به دې لارې ته سیده کړو، ځې به.

د پرېوتلو ځای يې راته جوړ کړ، زه خوبې له هغې سترې ستومانه او بې خوبه وم، پر بستره ولوبېدم تر سهاره مې پوره بڼه خوب وکړ. سهار وختي يې راوېښ کړم، لمونځ مې وکړ، هغوی راته مخې ته چای کېښودې. ما په چالاکی یوه پیاله چای وڅښلې. هغوی ته مې وویل: وروره خدای مو ژوندي لره، اوس نو لاره راته وښايه، چې لمر راباندې تود نشي.

د ارباب له حجرې نه راووتلم، یو تن راسره له کلي نه راووت. د یوې لارې په سر کې ودرېد. ویلې هغه وړاندې ونې چې ښکاري، هغه ځای پورې به په همدې لاره مخامخ ځي. کله چې ونو ته ورسېدې، یوه لارښی پلو ته او بله مخامخ تللې ده. مخامخ لاره کلي ته ځي او ښی پلو لاره سرک ته وتلې ده. ته به همدغه ښی خواته لاره ونیسي. په سرک به ځي. که موټر درته پیدا شو، لاس به ورته ونیسي. هر چېرې چې تلې، ور به خېژي، څه نو په مخه دې بڼه. هغه رانه ستون شو او ما خپلو پښو ته زور ورکړ.

له یوه ساعت مزل نه پس ونو ته ورسېدم. په دوه لارې ودرېدم. د ښی لاس لارې ته وگرځېدم، لمر راوخت، یوې ونې لاندې مې دمې لپاره خپل څادر تر کوناتي لاندې کړ. شاوخوا مې پام کاوه، مخامخ وړاندې کلی ښکارېده. په کلي کې ځای پر ځای لوگي ختل. د لرې دمې نه وروسته مې بیا لاره ونيوله او په مزل مې پیل وکړ. سرک کې کاني او تیرې دومره نه وې، خالي سپرې خاورې وې. تر زنگانه پې سړی ښخېده. خپل څادر مې له سره تاو کړ، ما وی چې گرمي مې ونه وهي. بندي کس لا په سرک نه ښکارېده. د چینارانو ونې رانه شاته وړاندې پاتې شوې. په یوه کڅ کې سرک تللی و، د سرک دواړو خواو ته پنبه ولاړه وه. ځای ځای د خټکیو پالیزونه هم تر سترگو کېدل. په ویالې او پټیو کې د چنگښو قور، قور مې تر غوړونو رارسېده. پوره ډېر مزل مې وکړ، له یو نیم ساعت مزل نه وروسته د موټر غرهاری شو. شاته مې کاته چې دوړې وې یو زوړ لوی واگون گاډی را روان و. زه د سرک په غاړه ودرېدم، لاس مې ورته ونيو. گاډی ودرېد، یو د اوږدو ویښتانو زلمي موټر چلاوه. غږ یې وکړو: ویلې چېرې ځي. ما وی موټر چېرته ځي، هغه وویل: د پلخمرې خواته ځو. ما وی استازې! زه هم پلخمرې ته ځم. کلینر غږ کړو ویلې راځه راوڅېژه. موټر ته وروختم او په یوه څوکی کې کېښناستم.

موټر روان شو او په دوړو کې بیخي پټ شو. د موټر ښیښې ماتې وې، دوړې او خاورې موټر ته راننوتې. د لرې مزل نه وروسته په دوړو او گردونو کې پټ شوم. اوه اته تنه نور په موټر کې ناست وو. په څادرو کې یې ځانونه نغښتي وو.

هېڅ نه معلومېدل، چې څوک دي؟ له ډېر مزل وهلو نه وروسته موټر ودرېد. موټروان غږ کړ، ويلې: تالا شي ده، د دوستم دوی پوښته ده. موټر ته دوه تنه راوختل. هريوه ته به يې پام کاوه. په چا چې به بې شک راغی، اسناد به يې ترې غوښتل. له ما يې هم اسناد وغوښتل. ما ورته د ارباب صيب ليک ورکړ ما وی نور اسناد نه لرم. خدا زده، چې په خط به پوهېده او که نه؟ سمدستي يې ليک بېرته راکړ، موټروان ورته څه پيسې په لاس کې کېښودې او له موټره ښکته شول. موټروان نو بيا پښه پرې ټينگه کړه او په يورپ کې د مزار له ساحې نه واوښت. ماسپښين قضا و، چې پلخمرې ته ورسېدو. هلته مودمه وکړه، لمونځونه مو هم وکړل او ډوډۍ خوړلو نه وروسته د پلخمرې بازار کې وگرځېدم. هلته هم د خلکو وضعه راته مړه غوندې ښکارېده. څو تنه دوکانداران مې پخوا پېژندل. ما وی راځه ورچکر شه، گوندې وي. په بازار کې د هغوی دوکان پلوروان شوم، چې نزدي ورغلم دوکانونه مې ورکتل هغه دوکانونه او هغه دوکانداران مې هېڅ په نظر رانغلو. دوه درې ځلې په بازار کې ښکته پورته لاړم، اشنا څوک مې نه کړو پيدا.

بازار کې د خلکو گڼه گڼه زياته وه، خو څنگه چې پخوا و، هغسې مزه يې نه وه. يوه سماوار ته وروگرځېدم، ما وی چای مای به وڅښم بيا به د تلو فيصله له ځان سره کوم. په سماوار (هوټل) کې خلک په تختو ناست دي، څوک چای څښي، څو ډوډۍ خوري، ځينې پخپلو کې سره خبرې اترې کوي. يو نيم پکې چوپه خوله ناست و. زه په يوه غالي چې د لرگيو په تختو غوړېدلې وه، کېښناستم، د بوالته ته مې ډډه ووهله. د هوټل شاگرد راته چای راوړ، په شنه پيالې کې مې له چاينکې چای راواړاوه، چې يوه تن مې له شانه په اوږه لاس کېښود. زړه مې کش وځوېده. ما وی څه لکه چې بيا يې ونيولې، ما خپل لاس دستي پخپل جيب کې ومانډه، ما ويل چې د ارباب صيب کاغذ ورنښکاره کړم. ما چې هغه ته کاغذ ونيو، ويلې شمس الدين خانه لکه چې ودې نه پېژندم؟ وې خندل ما وی بشير جان نه يې؟

ولې نه! بشير يم. ورجگ شوم، د غېږې ډرگندۍ مې ورسره وکړه، خواته مې کېښناست، هغه زموږ د کلي و. دستي مې ترې پوښتنه وکړه: والکه ته څنگه ترې ژوندی پاتې شوی يې؟

هغه موسکې شو وې ويل: دا ته نو څنگه ژوندی گرځي. موږ دواړه لږ موسکي غوندې شو.

هغه راباندې رادمخه شو، خبرې يې په خولې کې ورو کړې. شاوخوا يې وکتل، بيا يې راته وويل: په دې ځای کې زما او ستا خبرې نه کېږي، دا د چای پيالې دې وڅښه چې لاړ شو. ما زر توده پيالې په دوه درې گوټونو کې تشه کړه. هغې ته مې وويل: تاته چای واچوم، هغه وی نه نه. زه خو دا دی اوس له کوره راغلم. ته دلته... له کوره. هو دلته خو زما د ترور زوی دی. له پخوا نه په دې پلخمرې کې اوسېږي. د جمعیت ستر سړی دی. د هغوی کره راغلی يم. ته راځه چې ووځو. له سماوار نه راووتلو او په بازار کې د فابریکې په لور روان شوو. په بازار کې ډېر خلک ښکته پورته تلل. یوځای ته ورسېدو هغه رانه مخکې شو او زه ورپسې. تلو تلو له بازاره ووتلو. په یوه بله کوڅه کې وړاندې لاړو.

د خلکو ګڼه ګڼه کمه شوه. ده مخ راستون کړو، ویلې راځه چې د هغې سپیدارو سیوري ته کښېښو او خپلې خبرې وکړو. له مانه دده تلو سه زیاته وه. ما وی ډېره ښه ده. د سپیدارو یوې ګورې ونې لاندې کښېناستو، ده سمدستي وويل: دلته د ترور په کور کې خلک ډېر دي، زما او ستا خبرې هلته نه کېږي. همدلته به سره ځانونه وپوهوو، بیا به لاړ شو. ما وی له دې نه ښه خبره چېرته ده! ما ز له ځان سره فکر وکړ، ما وی لومړی به همدا خپله کیسه او معلومات راته بیان کړي، بیا به زه ورته خپل کیسه وکړم.

ما وی ښه انډیواله کیسه کوه، کلي ته څه حال دی؟

ده وې: دا خبره درنه ما غوښتل چې وپوښتم!

هغه بیا وړاندې شاوخوا پام وکړ، پخپلو برېښو بې لاس تېر کړ. وې ويل: زه خو دا دوه اونۍ کېږي، چې له کلي راوتلی يم. دلته مې د تورې کره راغلی يم. هره ورځ له دې ځای نه ځان خبروم. په مزار شریف کې حالات خراب دي، جګړه ده. دوراته وایي مه ځه، حالات به ښه شي بیا به ځي.

زه چې له کور او کلي نه راتلم، خو کراري وه. یوازې په بالا حصار کې طالبانو سخت مقاومت کاوه، جنگ لا روان و. په کلیو کې لاشی می نه و. که څنګه؟ بیا ماته څوک رښتیا حال نه وایي. ولې د ترور ټوله کورنۍ راته خپه ښکاري، نور نه پوهېږم. دده له خبرو پوه شوم، چې دی د کلي د حالاتو نه چا نه دی خبر کړی. په خبرو کې به یې زما سترگو سترگو ته راکتل. هغه وويل: ښه نو اوس ته راته وایه، چې څنګه دلته راغلي، کور و کلي ته څه حال دی؟

زما مری وچه وه، دوه ځلې مې غاړه تازه کړه، اصلي خبرې مې خولې ته چېرته راتلې؟
لږه شېبه غلې پاتې شوم. د کلي په خلکو کې دده یو مشر ورور او دوه تنه د تره زامن د
لیلې دښتې خپل گوگل ته تېر کړي وو. هغه راباندې شکمن شو، ویلې شمس الدین خانه
ته خود کلک ځیگر خاوند وي، څنگه غږکنده او غلې غلې کېږي؟

ما ځان ډېر تېر راتېر کړ، خو نه کېده، خبرې مې له خولې نه راوتې، گچ او گول شومه
هغه راته حېران، حېران کتل. همدا یې ویل: شمس الدین خانه هرڅه چې وي، وایه نو،
اوس خوزمورډ سر له راغلي ده.

زما ستونی ډک شو، سترگو نه مې د اوبښکو باران راروان شو، یو ځل مې په زوره غږ
کړو: څنگه یې ووايم؟ څه درته ووايم؟ د ویلو نه دي! زړه خو مې بې له هغې ډک و، نور
ټینګ نه شوم، خپل سر مې په زنگنو ټیټ ونيو او ښه مې په زوره زوره وژړل. هغه هم له
ما سره ژړا غبرګه کړه.

هغه کونښګڼن کاوه، چې تسلي را کړي او اصلي خبره باندې ځان پوه کړي. زما خوزړه
ډک و، د سپیدار لاندې مې ډک زړه تش کړ. له زنگنو مې سرراپورته کړ، خپلې سترګې
مې له اوبښکو وچې کړې، هغه راته بیا وویل: ماته رښتیا، رښتیا وایه، بې له هغې مې
خراب خراب خوبونه لیدلي دي.

ما وی اندیواله صفا خبره داده، چې د کلي ټول خلک یې دوه ورځې مخکې د لیلې په
دښته کې وژلي دي. د هغه د تندې ګونځې نورې هم څو کرښې زیاتې شوې. ویل آخ دا څه
وايې؟ شمس الدینه له چانه دې اورېدلي دي که څنگه؟ ته نو څنگه...؟ ما وی چې زه هم
پکې وم، نور هغه بیخي بې واره شو. دا نو څنگه چل شوی ته خوراته سمه اصلي خبره
وکړه. له خپل ځایه ماته لږ راوړاندې شو، یو اوبښکې او لاس یې رپېدل. په وارخطایۍ یې
ووویل: هله کیسه کوه!

زما زړه تش شوی و او سپله مې برابره شوه، له سره مې ورته کیسه راوښوله. هغه راته
مخامخ ناست و، غوږ یې ایښی و، ما ورته ټکي په ټکي کیسه پیل کړه.

د هغه زړه وار نه کاوه، ویل بالا حصار ته یې زمورډ کوره څوک راوستي وو؟ ما وی
ورور دې و او دوه د کاکا زامن دې. نو بیا څنگ چل وشو. د ورور او کاکا زامنو په
اورېدو بې لارې په مری کې ونښتې. ما چې خبره په کانتینر کې د بندېدو او د خلکو د
سلګیو او چیغو نارو ته ورسوله، نور نو د هغه وضعه خرابه شوه. په ږیره یې رنې اوبښکې
راماتې شوې. په کانتینر کې مې تېر شوی حالت ورته تېر کړ. هغه نور پسې ژړا ونيو.

خپل د خادر پيڅکه يې مخ ته نيولې وه. ما چې ټوله کيسه ورته تېره کړه، هغه له خپله ځايه راپورته شو. غېږ يې ته راغاړې و. دواړو په چيغو، چيغو وژړل. يونيم څوک چې به په لاره تېرېده، موږ ته به يې راوکتل. ښه مو چې بيا سره زړه تش کړ. بيا هغه په نيولي غږ وويل: شمس الدين خانه راځه چې اوس د خاله کور ته لاړ شو، نورې خبرې به هلته کوو. موږ دواړه د هغې د ترور کور ته لاړو. د هغه د ترور کور له ښاره وتی په يوه کش کې يې کلا جوړه کړې وه، مخې ته يې لوی بڼو. موږ د کلا مخې ته په دېره کې کښېناستو. يو تن په دېره کې د لرگيو پر تخت اوږد غزېدلی و، د خپلې چينې لستونې يې په سترگو اچولې و. ښځه ویده و. دی گړندی لاړ دننه کلا ته ورننوت. زه په سوپه کې د چينار لاندې په توشک کښېناستم.

د سوپې په يوه کونج کې د اوبو غټه چاټۍ ايښې وه. په جام کې مې اوبه ترې راواخيستې او په سرمې راواړولې. لږه شېبه وروسته هغه (پرويز) بېرته له کلا نه راووت او زما خوا ته راغی. ويلې کور کې يوازې تورسري دي، نارينه ټول بازار ته وتلي دي. رښتيا تورچای څښې که شين؟ ما وی هريو چې وي را يې وړه. ويلې دواړه شته. ما ويل شين چای راته راوړه. پرويز لږه شېبه کښېناست بيا پاڅېد. په تلو کې يې وويل: ترور مې رانه پوښتنه وکړه ويلې رنگ دې څنگه زيږدی، خپه غوندي ښکاري؟ ما وی نه نه توږی څه خبره نشته دی. چای مې چې راوړو، بيا به دواړه وغږېږو، چې دوی خبر کړو که نه؟

هغه سمدستي د چای پتنوس سره راغی. دوه په دوه چای ته کښېناستو. ما چې ده ته کتل، دېره خپه او ستومانه معلومېده. ما وی پرويز خانه د خدای کار دی اوس خوراغلي ده، له پېښې نه تېښته نشته دی. که زما اورې خو توږی دې خبر کړه. دا ټول خبر کړه، ستا د ترور زوی خو بې له هغې له دې نورو سره لار لري، کلي ته به بې ولېږو، چې پوره حال احوال راته راوړي. هغه لومړی لږ په فکر کې شو لږ غلی پاتې شو. بيا يې وويل: ښه ده، چې ته څنگه وايې، همغسې به وکړو. زما خو همدا نظر دی، چې دا ستا د ترور زوی به کلي ته ولېږو، که بې وکولای شول ستا او زما واره به راوړي. زه به درنه بيا د جلال آباد په نيت ځم او ته به دې دلته د ترور سره څه موده پاتې شې.

ما او ده دا خبرې ښې وغږولې په پای کې مو همدا سره غوټه کړه، چې ترورزی به زموږه کډې راوړي. په همدې مو فيصله وکړه او د ما زديگر لمانځه ته پاڅېدو. د پاڅېدو په وخت کې هغه راته وويل: که دې خوښه وي، بېگا ته به ټول له تېر شوي جريانه خبر کړو.

ما وی څنگه چې ستا خوبه وي، همغسې به کړو.

د مازديگر لمونځ مو وکړو، ما بنام نږدې و، چې د پرويز د ترور زوی راغی. څلور تنه وسله وال ورپسې وو، ما چې وليدل، زړه مې دربا پيل کړه. ما وی گنې بيا راپسې دوستميان راغلل. له ورايه يې پرويز ته وخنډل په تورو برېتو کې يې سپين غاښونه وځلېدل. ويلې ترورزيه لکه چې ټوله ورځ دې په کور تېره کړه. په چټکو گامونو زموږ خواته نږدې راغی. هغه ورته زه وروپېژندم، پوره د خوند روغې يې راسره وکړو.

خپل کلاشينکوف يې ونې ته ځوړند کړ، ويلې زه به اودس وکړم. ما بنام دی، نورو ملگرو يې هم اودسونه وکړل. د ما بنام په لمانځه ودرېدو، وروسته له لمانځه نه هغه په چالاکی سره کور ته ننوت. ورپسې پرويز لاړ. په راغلو کسانو کې يوه يې گيس ته تيلي وواهه. گېس يې بل کړو. ما له يوه نه پوښتنه وکړه: انډيواله تاسې همدلته اوسېږې؟

هغه وويل: هو موږ د قوماندان صيب کسان يوو، همده سره گرځو. زموږ نوره قوه او مجاهد د زغالو (سکرو) دوکان سره پراته دي.

موږ لا په همدې خبرو کې و، چې پرويز د سترخوان څنگ کې نيولی و او راغی. دوه درې هلکانو ډوډۍ راوړه. قوماندان راووت. موږ ټول گډ سره په د سترخوان کښېناستو. د ډوډۍ په جريان کې قوماندان وويل: بښنه غواړم، هرڅه چې تيار وي، راسره خورئ به يې. زموږ داسې لالهانده وظيفه ده، يوه لحظه خوځېدای نشو. کله جگړه وي، کله هسې خبرې اترې، بيخي خوشې حالت دی. چېرې ورته پاتې يو، چې نه يې کوو، دې وطن کې په غير له دې نه شپې نه کېږي، چې کوو يې، دغسې حال دی. کله داسې هم شي چې په مياشتو کې کور ته نشو راتلای. ما چې هغه ته کتل، د خپلې قوماندانۍ نه خوښ ښکارېده. د ډوډۍ تر پايه يې د خپلې قوماندانۍ خبرې راته وکړې. له ډوډۍ وروسته چای راوړل شو، د چای په اخر کې پرويز هغه ته په غوږ کې څه وويل. ده سمدستي وويل: ښه، ډېره ښه ده. لږه شېبه وروسته قوماندان خپلو وسله والو ته وويل: والکه تاسې پام کوئ موږ د يوه ساعت لپاره دننه ننوزو. هغوی ټول وويل: ښه صيب. هر يوه خپل سلا راواخيستله او شاوخوا د څار لپاره يې تيارۍ ونيوه. پرويز وويل: شمس الدين خانه ترور مې وايي دی يو وار راننښته، چې له نږدې نه ورسره وگورم. راځه دننه به لاړ شو. موږ درې واړه کلا ته ننوتلو. د کلا دروازې ته څېرمه يوه لويه هوجره وه، پکې کښېناستو. هلته هم گېس لگېدلی و. لويه کوټه په قالينو پرش وه، لږه شېبه وروسته د قوماندان مور او لمسيان راغلل.

د قوماندان مور بوډی شوې وه، سترگې یې کمزورې وې، هوجرې ته راننوته. موږ وړپاڅېدو، پرویز راته وویل: دا زما ترور ده. مایې لاسونه ښکل کړل. هغې هم په سر ښکل کړم. د گېس ترڅنگ په توشکه کښگناسته، درې تنه لمسیان او یوه لمسی یې ترڅنگه کښېناستل. پرویز وویل توږی دا سپری شمس الدین نومېږي، د مزار د شولگرې د لړ کلي او سپدونکی دی. زموږ دوست دی، موږ سره په یوه کلي کې اوسېږي. له پخوانه هلته زمکه لري. کلا یې زموږ د محکمې سره نژدې ده. ښه چم گاونډی راشه درشه سره لرو. نن غرمه مې بازار کې ولید، د کور و کلي پوښتنه مې ترې وکړه، پوره احوال یې راته ووايه. نور نو دهغه ستونۍ ډک ډک شو، زه پرې پوه شوم، چې خبرې ترې روانې شوې. زرمې ترې خبره ونيوله. یوازې هغه ماته د ژړا په حالت کې لاس ونيو، ویلې دی به درته خپله کیسه او د سترگو حال ووايي.

ما دوی ته زموږ د کلي حالت، د بالاحصار او د لیلی د دښتې کیسه راواخیسته، هغوی ټولو راته غوږ نیولی و. ما چې د خپلو کلیوالو چیغې نارې او مرگ په کانتینرو کې ناستو کسانو ته تردغه ځایه کیسه راوړسوله، بوډی په ژړا شوه. د خپل ټیکري پېڅکې یې سترگو ته ونيو، اوښکې یې روانې وې. د کانتینر حالات مې چې لږ نور ورته بیان کړل، پرویز او قوماندان دواړه په ژړا شول. د هغوی د خپلوانو مې هم ورته وویل. ما وی د پرویز ورور او دوه د کاکا زامن راسره په یوه کانتینر کې ناست وو.

تر پایه مې کیسه ورته تېره کړه، په کوټه کې ناست کسان ټول غمگین او په ژړا شول. د هر یوه له سترگو نه اوښکې روانې وې. قوماندان هم د جیب د ستمال سترگو ته نیولی و. زما حالت هم چندان نورمال نه و، تر ډېره وخته ټولو وژړل. بیا قوماندان وویل: ددې بې ناموسانو په دغه کار موږ نه یو خبر، خالي دومره خبر شو، چې ډېری پښتانه یې په کانتینرو کې له خپلو کلیو نه وړي دي او بلا طالبان یې هم په کانتینرو کې ژوندي اچولي، چې هغوی ټول مړه شوي دي. ولې د کلیو د خلکو نه چاڅه نه دي ویلي.

له دغه خبرې نه وروسته د هغه رنګ سور واوښت، لږه شپبه په فکر او چرت کې لاړ. پرویز ته موقع په لاس ورغله، وې ویل: ترور زیه نورې خبرې پرېږده، سهار وختي به زموږ په وړو پسې ځي. د شمس الدین خان واړه او زما واړه به راوړي. قوماندان شېر خان لومړی لږه شپبه غلی شو، بیا یې وویل: لکه چې دا ځل یې په پښتنو پسې رااخیستې ده.

د طالبانو دې خدای بېخ اوباسي، چې په قدرت کې و، خو ملا او بنیادگرو، اوس چې نیول کېږي او وژل کېږي، پښتون دی. بیا لږ موسکې غوندې شووې ویل: د الله کار دی، په دې ترکمنو او اوزبکو به چا سلام نه اچاوه، نن د بل په مټ او زور څه نه کوي؟ په غوسه کې یې ډېرې خبرې وکړې. بیا یې وویل: ستاسې فیصله همدا ده، چې ماشومان مو دلته راشي؟

ما وی قوماندان صیب که ته زموږ کلي ته تلای شې، ډېره به ښه شي. یو وار به د کلي احوال زده کړې. په یو ترتیب سره به زموږ واړه تردې ځایه راوړسوې. زه خپل وطن مومند درې ته ځم. ځمکه او مال به زموږ دهقان ته که ژوندي و، و سپارې او که مړه وو، نو د هغه مېرمن او زامنو ته به یې ورتسلیم کړې او دا به ورته ووايي، خو ورځې وروسته به زما له خوا ورسره بیا نورې خبرې او ملاقات وشي.

قوماندان وویل: ډېره ښه ده، چې ستاسې څنگه خوښه وي، هغسې به وکړو. زه به سبا ته ستاسې کلي ته لاړ شم. همدا خبره یې وکړه او وې ویل: ناوخته دی، شپه تېره ده، راکځئ، چې حجرې ته لاړ شو او تاسې لږ خوب وکړئ، نوري خبرې به سبا ته کوو. ولې زه درنه سهار وختي ځم.

د ویر کلی

موږ په حجره کې ډډې واچولې، تر ډېره موږ دواړو ته خوب نه راتلو. په همدې سوچ کې چې ایا ماشومان او کلی کور به څنگه وي؟ سهار وختي لمانځه ته جگ شولو، قوماندان د خپلو باډي گارډانو سره وختي تللی و. موږ د هغه راتگ ته انتظار پاتې وو. دوه ورځې تېرې شوې، په درېیمه ورځ هغوی راروسېدل. زه او پرویز دواړه د ماسپښین په لمانځه ولاړ وو، چې وړاندې غږ شو ویلی راغلل. موږ لمونځ خلاص کړ، راپورته شوو.

یو هلک راغی، ویلي پلار مې خلک راوستل. موږ د کلامخې ته ورغلو. کتل مو چې د بازار له خوا هغوی په کڅ کې را روان وو. موږ سمدستي مخې ته ورغلو. غوښتل مو چې پیټي ورسره راواخلو. کله چې د هغوی خوا ته ورغلو، ماشومانو زموږ په لور رامنډې کړې. زما اولادونه ماته راغاړې وتل او د پرویز ماشومان له هغه نه تاو شول. د کڅ په منځ کې زموږ مېرمنو په ژړا پیل وکړ. زما مېرمن ځکه ډیر ژړل، چې زه خود هغیو نه د نورو کلیوالو سره یوځای له کوره راوتلی وم، نور کلیوال خو کور ته نه و ستانه شوي، ټول د کلي پاتې مېرمنې او واده زار په دې پوه شوي وو، چې یا خو بنديان دي او یا یې وژلي دي. قوماندان شېر خان د خپلو کسانو سره زموږ کډې راوستې او د هغوی کلا ته ننوتل. په کلا کې شپږ کوټې وې، د ځای مشکل نه و. بنځې او ماشومان یې سره په کوټو کې ووېشل. موږ نارینه هوجرې ته لاړو. د قوماندان وسله وال څلور تنه له کلا بهر د وسلې سره په څار بوخت و. شېر خان وویل راځئ موږ درې واده به په هوجره کې کښنو. لږه شېبه وروسته چای راوړل شو. چای مو څښو چې قوماندان شېر خان خپلې خبرې داسې پیل کړې:

شمس الدین خانه ماما! له ژونده مې زړه تور شو، داسې کار د نړۍ په تاریخ کې نه دی شوی لکه ستاسې په کلي کې چې شوی دی. په هغه لوی کلي کې چې له خلکو ډک و هېڅ پاتې نه دي. نارینه یې وژل شوي او پاتې کسانو کډې کړي دي. په ټول کلي کې وگرځېدم، ویر دی او ژړاگانې دي. په هره کوڅه به چې ورتلم، په غېږ له ژړا مې نور څه نه اورېدل. توبه، توبه څه حال دی ستاسې په کلي کې؟ ستاسې په باب مې چاته څه نه دي ویلي، یوازې مې په پټه توګه ستاسې د مېرمنو سره رابطه پیدا کړه.

د نورو ماماگانو کورونو ته لار نشوم، ځکه چې که چېرته ستاسې کورونو ته تلای وای، رسوایي گډېدلې دا واړه مې بیا په آسانه نشو راوستلای. دوی ته مې ځای وروښود، لومړۍ مې ورته ځان وروپېژاند او ستاسې د خولې سوال ځواب او نښې مې ورته وویلې. پس له هغې دوی ټول سړک ته راووتل. په دوو گاوو کې مې کښېنول او رامې وستل. بې له هغې نه د کلي پاتې ښځې او ماشومان د تېښتې په حال کې وو. هر چا خپلې کډې بارولې. له ما سره په غېږ له دې څلورو تنو نه، نور د تنظیم کسان راسره وو. دا ځینې خبرې خوند نه راکوي، چې په خوله یې یادې کړم. د یوه قوماندان سره مې شپه وه. هغه راته ټولې کیسې وکړې، هغه په خټه ترکمن دی، مېرمن یې تاجکه ده. ولې ما سره له پخوانه دوست دی. په غیر له تنظیم او جهاد نه ما او هغه ډېر کلونه سره یوځای په څو جبهو کې سره تېر کړي دي. یو له بله مو هېڅ پټ نه دي. ددې ماشومانو په رايستو کې راسره تر پایه مرسته وکړه. پېگانه آبل بېگانه مې ورسره شپه وه، د تېرو څو شپو تېرې شوې کیسې یې راته وکړې. هغه راته دا خبره هم وکړه:

ویلې په غېږ له دغه کلي، یانې ستاسې کلي نه په غیر نورو کلیو کې هم همدغسې عملیات شوي دي، خویره په دې کلي کې له حده زیات ظلم شوی دی. ما وی د ظالم بچي ته په دې عملیاتو کې وی. کسم یې راته وکړو. ویلې ښځه دې راباندې خورشې، چې زه قصدي پخپل کور کې وم. یوه هفته وظيفه کې نه وم، زه خبر وم، چې په دې کلیو باندې همدغسې عملیات کوي. زما کسانو به راته راپور راوړو. وخت په وخت به خبرېدمه، غم او غوسه مې پسې زیاتېدلې، ولې چاره څه وه؟

دا لا څه کوي، تاته یو بل راز هم وایم، ځکه چې یار مې یې. داسې خبره مې اورېدلې ده، چې په دې سیمه کې د تللو پښتنو نه ځمکې اخلي او کډه کولو ته یې مجبوروي. خو پام دې وي چې زما دا خبره بل چاته ونه کړې. دا یې راته وویل او زه ترېنه بیا رابیل شوم. دلته په بغلان او پلخمرې کې اکثره پښتانه دي. که زه او یا ما غوندې څو نور دوی سره سرونه خوزوو (د شمالي ټلوالي) سره، دا پاتې پښتانه هم بې ابې او سپکاوې ته رسېږي. په زړه مو کله قبلېږي، هغه داسې ورته ډېرې خبرې گوډې. بیا یې وویل پرویز ماما دوی د ټولې کورنۍ احوال مې واخیست. لکه څنګه چې شمس الدین خان ورور پخپلو سترگو هرڅه لیدلي کتلي دي، هماغسې شوي دي، خو خلک لا په کلي کې د اصلي واقعي او پېښې نه سم خبر نه دي. زیات یې پوه دی، چې د کلي ټول خلک یې د لیلی په دښته کې وژلي دي.

زه په همدې سبب سره کلي ته دننه ورننوتم نه. له بهره مې ټول معلومات واخيست. کلي ورځ په ورځ تشېږي، کډې ترې روانې دي، ما هم چالاكي کوله، چې ژر ستاسې ماشومان راوباسم. زما له لاسه همدومره کېدل، نور نو ستاسې خپله خوښه ده! د خبرو واور مارتې راوړسگېد:

وروره! تادهې خدای ژوندی لري، ډېر لوی احسان دې په ما وړاوه، ترڅو ژوندی یم، دا مرسته او احسان به دې هېر نه کړم. زما به له خدایه سمه وه، گنې په دومره اسانۍ سره دا کار نه کېده. له ښه مرغه، چې پرویز مې په بازار کې ولید او دلته یې راوستم، که نه خدا زده په کومو ځایونو به گرزېدئ؟

قوماندان صاحب زه داسې فکر کوم، چې دا خلک پښتانه په ترکستان زمین باندې نور نه پرېږدي. د طالبانو دې کور وران شي، ډېر زیات یې قهرولي دي. طالب او نا طالب نه گوري، خو چې پښتو وایي، بې مرغه یې نه پرېږدي. د ترکمنو، اوزبکو او هزاره و سره دا تاجک گفته ټول د پښتون په بربادۍ او نابودۍ پسې یې دا ځل بدې وهلي دي. قوماندان شېر خان وویل: هو، هو همدغسې ده، د ټولو یوه خبره ده.

پرویز له د خبرو واور غی، ده وویل:

اوس خو مو سر له راغلي ده، د پېښې نه تېښته نشته دی. ولې پښتانه خو بلا وهلي نه دي؟ په اتفاق دې ټول پښتانه په یو اواز سه خارجي راغلو قواو ته (امریکایانو ته) ووايي، چې دا وطن د پښتنو د اکثریت خاوره ده. له پخوا زمانې نه راپدې خوا یې د خارجي یرغلگرو نه دا خپله خاوره ساتلې ده. دا اوس دا خلک د امریکایي او انگلیسي عسکرو او قوتونو په زور پښتانه وژني، له خپلې ځمکې یې باسي او د القاعده او طالب په نوم یې خارجیانو ته په گوته کوي. دا عمل غېرانسانې او غېرافغانې عمل دی. دا خارجي قواوې باید پوه کړي شي. په کرار کښېناستو خو نه کېږي.

قوماندان د پرویز خبره ونيوله، ویلې ماما جانې! که رښتیا راباندې وایې، په کوم پښتون دا اواز جگوي؟ په دا پېنځه ویشته کالو کې دې پښتون پاچاهي نه کوله، خو اصلاً هغوی له سره پښتانه، نه وو. د پردو غلامان وو. سبا ته همدا خبره ده او بیا هم همدغه حال دی.

د پښتنو کیسه دې مفتې ده، د ځان، مال او بچو غم وخورئ، پښتانه پرېږده، چې تشې لاپې شاپې وکړي هغه پخواني پښتانه، نه دي پاتې.

ما بیا د خبرو وارونیو، ما وې: شېر خان قوماندان صیب ستاد خبرو سره زه موافق یم، خویوازي د ومره ویلی شم، چې داسې هم نه ده، چې دوی څنگه فکر کړی دی. په افغانستان کې ټولو سیاسي ډلو ټپلو خپل وار تېر کړو، هر چا د افغانستان خلکو ته خپلې نادودې پرېښودې. نن دې شېر پنجشېر او شمالي ټلواله هم خپل وار تېر کړي. ولې دا ناروا چې دوی رااخیستې ده، هېچا په تاریخ کې داسې نه دي کړي. لکه چې دوی وکړل. په افغانانو هېڅکله د چا بدل چاته نه دی پاتې شوی، ترڅو به داسې وي. زموږ غټ عیب او قصور دا دی، چې سره په اتفاق نه یو. پخوا هم همدا خلک وو، دوی له مونږه ځل وهلی نشو، خو له دا ځینو پښتنو له لاسه په موږه داسې شپې ورځې راغلې دي. ټولې نړۍ ته یې لکه د ببو غوندي وروپېژندلو. ته والله دیوه ملک پاچاهي چې طالب ته پاتې شي، نو د داسې ملک به څه حیثیت وي؟ قوماندان صیب، چې رښتیا راباندې وایې، دا کارونه چې دوی وکړل، د اسلام په تاریخ کې کله داسې شوې دي؟

مطلب د پښتون شمله یې راتیتیه کړه. طالبان خو د بل چا په مرسته د څو تنو لوړ پوړي خرڅ شوي غلامان طالبان وو، چې پخپله مخه ولاړل. په نوم طالب خويي ټول پښتانه دل کړل. اوس نو بله چاره نشته دی، هرڅه چې دي په ځان به یې تېروو. پرویز رانه خبره ونيوله. ویلې شمس الدین خانه وروره! راځه چې اوس ددې خپلو ماشومانو او د خپل سر غم وخورو. شپه په وتوده، اوس به خپلې خبرې وکړو. ته څه تصمیم لرې، چې څنگه وکړې؟

ما وی زه خو وروره تاسې ته صفا خبره کوم او هغه دا چې زه چې ژوندی یم، نور به خپل کلي ته لاړ شم، ځکه چې په کلي کې څوک نه دي پاتې. اوس نو هلته ژوند خوند نه راکوي. ځمکه او کلا، مالونه مې دهقان ته پاتې دي. زړه مې دی څه موده وروسته دغه ځمکه کلا هرڅه خرڅ کړم، خو خپل وطن ته لاړ شم. پاتې ژوند د خپل پلار نیکه په پخواني کلي تېر کړم. سبا ته به له خیره د کابل په لور وخوږېدو. رښتیا قوماندان صیب! د سالنگ لاره څنگه ده، تگ راتگ پرې کېږي؟ هغه وی: هو تر پروڼه خود سالنگ لاره خلاصه وه، چې خلاصه وي ښه ده. موږ به سهار ته په خیر سره له تاسې نه رخصت شو. قوماندان شېر خان وویل: ماما ولې یو څو شپې خوبه مو راسره تېرې کړې وای. ما وی: تاسې دې الله ژوندي لري، که ژوند باقی وو، زه یو ځل بیا څه موده پس بېرته دلته راځم.

پرویز و ویل: سمه ده تاسې دې خدای په خیر سره خپل وطن ته ورسوي، موږ به تر هغې دلته یو نو ترڅو چې وروسته نور څه پېښېږي. نور نو شپه زیاتې په وتو وه، قوماندان وویل: اوس به ویده شو، سهار به له خیره بیا څنگه چې ستاسې خوښه وه، هغسې به وکړو.

شپه تېره شوه، سبا شو. وختي لمانځه ته پاڅېدو، وروسته بیا چای وڅښل شوې. قوماندان شېر خان وختي یو تن په موټر پسگي بازار ته لېږلی و. لږه شپه وروسته هغه راغی. ویلي موټر مو درېس تر کابل نیولی دی. موټروان ویلی سولې دې راوله، چې حرکت وکړو. د سالنگ لاره نامعلومه غونډې ده، څومره چې په وخت لاړ شو، ښه ده. ما خپلې مېرمنې ته وویل واړه درسره سنبال کړه، چې څو په خیر. په دې وخت کې قوماندان شېر خان او پرویز دواړو جیب ته لاس کړو، پیسې یې راووستې او ماته یې ونيولې. شېر خان پیسې زما جیب ته راخښ کړې، ما بېرته ورکړې. ویلي وروره! ته په سفر ځې، ماشومان درسره دي، چېرې بند پاتې نشئ. ما وی کور دې ودان. زما مېرمنې له کوره ځان سره پوره پیسې راوړې وې. گومان کوم، چې خدای به مو بگد نه پاتې کوي. د هغه مور او ماشومان، مېرمن یې او موږ ټول سره په یوه ځای لاسونه پورته کړل، دوعا مو وکړه. بیا ما هغوی ته وویل: ستاسې ښېگڼې به نه هېروم. تاسې دې الله ژوندي لري. قوماندان صیب، پرویز خانه خو ورځې وروسته به زموږ د کور، کلي، ځمکې او زموږ په دهقان به درسره ټینگه وکړئ، چې په هر څه ورسره پام وکړي. زه په خیر سره بېرته زر راگرځم او که دې وکولای شواى، زموږ دهقان ته د کوم باوري سړي په خولې ځواب ورولېږه. ورته ووايه شمس الدين روغ جوړ دی، خپل واړه یې د څو ورځو لپاره مومند درې ته بیولي دي. څه موده وروسته بېرته راځي. زما خواصلي خبره ستاسې سره ده، چې زه بېرته که ژوندی وم، خپل کلي ته به دوباره وروڼه گرځم.

زه به بیا په کلي څنگه سترگې ولگوم؟ وروڼه، خپلوان او کلیوال به نه وي او زه به یوازې په کلي کې ژوندی گرځم. نه، نه دا نشم کولی. پرېږده، چې زه هم خپلو کلیوالو او پښتنو ته خپله پښتو او ننگ وروښیم. پرویز جانه که چېرته کلي ته لاړې، په ټول کلي او کاینو بوټو باندې به زما سلام وایي.

اوس نود خدای په امان، د کور له ټولو غړیو نه مو مخه ښه راواخیستله. یوازې شېر خان او پرویز راسره تر موټره ولاړل. د پلخمرې ښار د کابل موټر تمځای ته ورسېدو، زموږ موټر تیار و، ماشومان موټر ته وروختل. ما له قوماندان او پرویز نه خدای په امانې واخستله. دوی لا ولاړ وو، چې موټر روان شو. هغوی راته لاسونه خوځول، چې زموږ موټر په دوږو کې راپناه شو.

پای

ژوندۍ پېښه

ادب په هره ټولنه کې د اصلاح او سمونې لپاره ډېر مهم رول لوبولی دی، په هره ټولنه کې څه ناڅه نیمګړتیاوې او ناانصافی موجودې وي، چې د اصلاح او رغونې لپاره یې شاعران، لیکوالان او ادیبان د خپل قلم په ذریعه ډېر کار کوي.

وايي چې ښه قيصه، ناول، افسانه یا ډرامه هغه وي، چې لوستونکي پل په پل د ځان سره بيايي، ترهغې چې د قيصې د پای ټکي ته نه وي رسېدلي.

د افغانستان تېر پېنځه ویشټ کلن ناوړین او غميزې هم ډېرې بدمرغه او دردونکې قيصې په خپله سینه کې ځای کړي دي، په دغه غمېزه کې په بې وزله افغانانو او بیا په خاصه توګه په پښتنو ډېر ناوړه او بې درېغه ظلمونه شوي دي. ډله ایزو وژنو قرباني هم اکثر پښتانه دي، چې ښه مثالونه یې د کونړ د کرهالې او د لیلی د دښتې ډله ایزې ټول وژنې دي، پښتانه تل کله د ملا او طالب په نوم، کله د مجاهد او اشرار په نوم، کله د کمونست (خلقي او پرچمي) په نوم زورېدلي دي او د ظلم د وخت د هر دور چارواکو او ټوپک سالارانو په مختلفو پلمو (چلونو) په دغه بې ګناه او بې وزله خلکو خپله خواه یخه کړې ده.

ددغه ظلمونو او ډله ایزو وژنو یوه بدمرغه پېښه د "لیلی د دښتې" ده، چې د هېواد د شمال ددغه ناوړه پېښې انځور محمد ا جان یار په دې کتاب (د لیلی دښته، د سترګو لیدلی حال) قيصه کې په ډېر ساده او روانه لهجه په مختلفو کردارونو کې رانغښتې او په داسې انداز کې یې تمثیل کړې، چې لوستونکي به د کتاب د لوستلو په وخت حتماً دا فکر او سوچ کوي، چې محمد ا جان یار ددغه پېښې د خپلو سترګو شاهد دی.

د پښتونخوا د پوهنې ډېره د تېرو څو کلونو راهیسې هڅه او زیار کوي، چې د پښتنو لیکوالانو سره د کتابونو په چاپ او سمبالښت کې مرسته وکړي، ترڅو د پښتو د ادب زار لمن د هر راز ادبي رنگینو څخه ډکه شي، چې په دې سلسله کې یې په زیات شمېر کې کتابونه د مینه والو لاسونو ته رسولي دي.

د ښاغلي محمد ا جان یار دا دوهم کتاب دی، چې د پښتونخوا د پوهنې ډېرې په زیار خورېږي، له دېنه وړاندې د یار صیب د یو ښکلي ناول "څانګه" د خپرېدو ویاړ هم د پوهنې د ډېرې په برخه شوی، چې هغه ناول "څانګه" هم د یوې ژوندۍ پېښې او یوې پښتنې پېغلې د ژوند داستان و، چې د لوستونکو د پام وړ ګرځېدلی دی.

(د لیلی دښته د سترگو لیدلی حال) هم د افغانستان د غمیزې یو تاریخي او حقیقي قیصه ده، چې محمد اجان یار په ښکلي او ښه توگه انځور کړې ده. په دې قیصه کې داسې کردارونه ته ځای ورکړل شوی، چې د پېښې د تل (بېخ) عکاسي کوي، د مظلومانو ژړا او فریاد د انساني حقونو د علمبردارانو غوږونو ته رسوي او د ټوپک سالارانو او ظالمانو د تورو مخونو څخه پرده پورته کوي، کوم چې د ژبې، قوم او نسل په نوم یې په پښتنو هر راز وحشیانه او نه بڅبونکي ظلمونه کړي دي.

د لیلی دښتې د ډله ایزو وژنې خبرونه او راپورونه خو موږ د ورځپاڼو، مجلو، خبري رسنیو او راډیوگانو په وسیله اورېدلي و، مگر ددغه بې رحمانه ټول وژنې اصلي منظرزما په خیال تراوسه په کتابي شکل نه دی راغلی. دا د محمد اجان یار کمال دی، چې ددغسې دردونکو پېښو څخه یې په ډېر هنر پرده پورته کړې ده.

تېر کال زما دیار صیب سره په جرمني کې لیدل کتل وشو، ما د هغه ځینې شعري ټولگې هم لوستې وې، هغه زما څخه ددغه نورو کتابونو د چاپ په هکله د مرستې غوښتنه وکړه، نو هماغه و چې د "څانگه" ناول څخه وروسته دا دوهم کتاب هم چاپ شو. زما په آند (فکر) یار صیب په شعر، ناول او څېړنیزو لیکنو پوره پوره ازمېښت کړی دی. د هغې ټولې لیکنې د قدر وړ دي، خو ددې وروستیو کتابونو د چاپ څخه دا په ډاگه کېږي، چې په قیصه او ناول لیکلو کې یار صیب پوره تجربه او لاس بری لري او دا ځکه چې هغه د ولس په ژبه په ساده او روانه لهجه د قیصې شروع او انجام په ډېر ښه توگه تمثیلوي. دا به په دې مانا نه وي، چې نورې لیکنې یې په زړه پورې نه دي، خو کوم خوند او مزه چې د هغې په نثري لیکنو خصوصاً په قیصه او ناول کې دی د یادونې وړ بولم، ځکه دغه ټولې قیصې او پېښې د افغانستان د اوږدې غمیزې سره جوخت تړون لري او بالکل حقیقي او یا حقیقت ته نژدې دي. که څه هم د محمد اجان یار په دې کتاب کې به ځینې تېروتنې او نیمگړتیاوې هم وي او په ځینو ځایونو کې به د مبالغې څخه هم کار اخیستل شوی وي، خو په حقیقت کې قیصې ته د رنگ او ښکلا ورکولو لپاره دا هرڅه ضروري وي. زه د پښتو ژبې د خدمت په دغه سفر کې محمد اجان یار ته لا ډېر بریالیتوبونه غواړم.

عبدالبصیر بېدار

د پښتونخوا د پوهنې د ډېرې مرستیال

پېښور، پښتونخوا

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library